

Veliki Prasak

velikiprasak.com

ČASOPIS ATEISTA SRBIJE

Poznati ateisti:

RIČARD
DOKINS

Voja Antonić:

CRKVA=
POLITIKA
+ MAGIJA

Prof. dr

Vladimir Ajdačić:

POSTANAK
SVEMIRA

broj 1 / april 2011.

ATEISTI
SRBIJE

ATEISTI
SRBIJE

VELIKI PRASAK

časopis Udruženja „Ateisti Srbije“

izdavač:

Udruženje „Ateisti Srbije“

Kontakt telefon:
063/706-1593

Glavni i odgovorni urednik:
Marin Gligo

Redakcija:

Milan Polovina

Marija Dudić

Milena Burgić

Mihailo Vuletić

Jelena Radojčin

Vladimir Božanović

Lidija Šijačić

Siniša Obrenić

Andrija Šrek

Miloš Matić

Daniel David

Andrej Čirić

Predrag Stojadinović

Marin Gligo

Lektori:

Milena Burgić

Daniel David

Dizajn i prelom:

Miloš Matić

Lidija Šijačić

Sadržaj

Uvodna reč	3
<i>Autor Mihailo Vuletić</i>	
Uvređeni ateista	4
<i>Autor Edrian Barnet Prevod Aleksandar Lambros</i>	
Postanak svemira	6
<i>Autor Prof. dr Vladimir Ajdačić</i>	
Voja Antonić: Crkva = politika + magija	10
<i>Autori Marin Gligo i Andrej Čirić</i>	
Crkvene organizacije i Srbija leta Gospodnjeg 2010	12
<i>Autor Saša Butorac</i>	
Mamini ritualni protesti	14
<i>Autor Eliza Day</i>	
Nastanak religije iz ugla evolucione psihologije	16
<i>Autor Srđan Jovanović Maldoran (preneseno iz Helsinške Povelje 133/4)</i>	
Ateisti Srbije - postanje	19
<i>Autor Jelena Radojčin</i>	
Religija kao fikcija	21
<i>Autor Marko Vujnović</i>	
Verska služba u VS.....	23
<i>Autor Andrej Čirić</i>	
Ričard Dokins	25
<i>Autor Milan Polovina</i>	
Humoristička strana	27

web: ateisti.com i velikiprasak.com
e-mail: redakcija@velikiprasak.com

Uvodna reč

Vreme je da prestanemo da uobražavamo da je ceo univerzum stvoren za nas i prestanemo da poštujemo pravila samo iz straha od božje odmazde.

Bilo je to u 9 sati ujutru, 23. oktobra 4004. godine pre nove ere. Otac i sin su, kao i obično, sedeli kraj Dunava, u nadi da će upecati doručak za svoju porodicu, dok su majka i ćerka kod kuće pravile ogrlice od školjki. Niko u selu (današnja Vinča), kao ni porodice koje su isto činile na obalama Tigra, Eufrata, Nila, Ganga, nije ni slutio da će tačno u 9 časova Bog stvoriti svet. Niko od njih nije znao šta će se desiti. Tek su nam sredi-nom 17. veka teolozi Džejms Ašer (James Ussher) i Džon Lajtfut (Joht Lightfoot) otkrili da su svet i univerzum stvoreni tog sunčanog jutra od strane Tvorca. Otac i sin su se vratili kući s ulovom i ni-kada nisu saznali da pre toga jutra ni sunce, ni nebo, ni reka, a ni oni sami nisu postojali.

Danas je u većini država na svetu obavezno osnovnoškolsko obrazovanje gde deca uče kako je svet nastao, pa ipak, taj svet je pun onih koji veruju gorepome-nutim teolozima. Razlog tome je tradicija koja uključuje religiju. Pre oko dva miliona godina naši preci su prvi put počeli da ko-riste oruđe, a kada su shvatili uzročnopsledičnost oko sebe,

zapitali su se kako je sve to na-stalo i od tada su svoja zapažanja dopunjavali pričama, bajkama i mitovima. Vremenom, kako su otkrivali zakonitosti prirode, tako su polako odbacivali jedan po jedan mit, žudeći da saznaju što više, ali su se u jednom trenutku njihova verovanja instituciona-lizovala i sada ne žele da odbace te institucije, iako ih je nauka davno pregazila. Religija, umesto da samo popunjava praznine u zna-nju, počela je davno da sputava nauku, u opravdanom strahu da će je ova u jednom trenutku sa-svim zameniti. U 21. veku nauka ima odgovore na pitanja kako je univerzum i sve u njemu nastalo, probleme lične prirode rešavaju psiholozi i psihijatri, pa religija, da bi se održala, mora da bude sama sebi cilj i za to se žestoko bori. I sjajno joj ide! Bajke su uvek lepše od stvarnosti i, najčešće, imaju srećan kraj, pa nesigurni ljudi radije poveruju u njih, jer misle da onda neće morati da se suoče sa surovom realnošću.

Zahvaljujući pisanoj reči, sigurno znamo da su ljudi sum-njali u postojanje bogova u starom Egiptu. Verovatno je da se ista sumnja javljala i mnogo

hiljada godina ranije, a danas sumnji i nema mesta – bogovi ne postoje. Mi smo ih izmislili kad su nam trebali, a sada ne žele da odu. U vreme kada bi bilo normalno da smo svi ateisti, mi, zapravo, činimo manjinu, poput neshvaćenog deteta, jedinog u razredu kome su roditelji rekli da Deda Mraz ne postoji. Svesni da se sva deca u nekom trenutku susretnu s ovom istinom i pre-rastu Deda Mraza, trudimo se da čovečanstvo preraste religiju i suoči se sa, možda bolnim, ali realnim, stanjem stvari, da odraste i preuzme odgovornost za svoje postupke. Vreme je da prestanemo da uobražavamo da je ceo univerzum stvoren za nas i prestanemo da poštujemo pravila samo iz straha od božje odmazde. Ne postoje dobro i zlo, postoje ispravno i pogrešno i to učimo, empirijski, već desetinama hiljada godina. Niko to nije izmislio u jednom trenutku.

Udruženje „Ateisti Srbije“ pokrenulo je ovaj časopis sa ciljem da ljudima ukaže na stvaran svet oko njih, sa ciljem da pokaže da smo suviše odrasli za bajke i da je religija odslužila svoje. Sada je vreme za nas. ■

Uvređeni ateista

Kada ste videli da se ateista oblepio bombama i razneo se na nekoj pijaci, ili se zakucao avionom u neboder zbog toga što drugi ne dele njegovo mišljenje o nepostojanju Boga?

Često mi se govori da treba da poštujem verovanja drugih. To zvuči sasvim razumno – na kraju krajeva, ljudi treba da budu slobodni da veruju u šta god hoće. Međutim, stvari nisu tako jednostavne kao što se čini. Ljudi će, uglavnom, poštovati pravo drugih da veruju u nešto u šta oni ne veruju, ali je malo verovatno da će poštovati samo to verovanje. Na primer, u politici, različite grupe imaju dijametralno različite stavove i smatraće da su njihovi neistomišljenici u žestokoj zabludi. U demokratiji su dozvoljena sva politička stanovišta (makar u teoriji), čak i ona koja za većinu mogu biti duboko uvredljiva. Smatra se savršeno prihvatljivim da političke stranke jedna drugu pljuju, kao i da se javnosti objašnjava koliko su glupa i nebulozna gledišta druge strane. Ali, kada je reč o veri, od nas se očekuje da budemo tihi i ućtivi, bez obzira na to kakva su verovanja u pitanju.

Trenutno postoji negde oko 20.000 različitih varijanti hrišćanstva i svaka od njih za sebe tvrdi da jedino ispravno tumači Bibliju. Raspon ide od „sve što u Bibliji piše je živa istina“ fundamentalista, preko „napravimo sopstvenu biblijsku brigadu“ (mormoni npr.), do čudnih malih sekta koje u svojim verovanjima mešaju nekoliko religijskih doktrina sa NLO, transcedentalnom meditacijom i obožavanjem Elvisa Preslija. Na

vrhu su sve druge glavne i manje religije od kojih svaka ima makar jednu doktrinu koju druge religije potajno smataju za čistu nebulozu.

Ovi ljudi imaju duboka, iskrena verovanja i rečeno nam je da o njima ne govorimo ništa loše. Nema veze to što hrišćani, Jevreji, Hindusi i muslimani jedni za druge misle da su u strašnoj zabludi – od nas, ateista, ipak se očekuje da sedimo i uljudno ne progovaramo. Naravno, teisti mogu da viču jedni na druge, da se međusobno mlate i ubijaju u krvavim ratovima – njihova verovanja se, ipak, moraju poštovati i ne kritikovati. To je tabu! Ukažite na zločine počinjene u ime milosrdnih, ljupkih božanstava, ili na protivurečnosti u Bibliji, ili pokušajte da pružite racionalno objašnjenje za neko navodno čudo i optužite vas da ste netolerantni, negativni i uvredljivi.

Kao ateisti, potrebno je da se naviknemo na to da nam neprestano govore – s TV ekrana, u novinama, prijatelji i rođaci – da se verska uverenja moraju poštovati i da svoje ateističke stavove zadržimo za sebe. Javno osporiti nečiju suludu doktrinu dovodi do toga da se neko odmah brečne na vas: „Ššš! Pokaži malo poštovanja!“ Ukoliko dovedete u pitanje (vrlo diskutabilan) život majke Tereze, ili se nasmejete čudnom poretku mormonizma, ili Jehovinom svedoku zalupite vrata ispred nosa,

smatraće vas za lošu osobu. Da, nije baš ućtivo glasno se smeјati nečijoj veri, ali zbog čega to vera zasluуuje automatsko poštovanje? Poštovanje se zasluуuje, ne dobija se automatski. Ako neko želi da veruje da je svet stvorio nevidljivi Ružičasti Jednorog i da će nakon smrti loši ljudi večnost provesti u čišćenju Njegovih staja, ja sa tim nemam ama baš nikakav problem. Smatraću da je takvo verovanje sumanuto, ali ako neko želi da u to veruje, u redu, što da ne?

Budući da ste ateista, od vas će se zahtevati da bespogovorno poštujete svačiju veru, bez obzira na to koliko nebulozna, besmislena i opasna ona za vas bila

Međutim, čini se da ovo funkcionise u samo jednom smeru. Ako detetu za rođendan ili Božić poklonite igračku Nojeva barka ili Bibliju za klince (pročišćenu, naravno, od seksa i nasilja), svi će se smeškati, a kada nas dete upita „Veruješ li u Isusa?“ ili „Da li si znao da nas je Bog stvorio?“, od nas se očekuje ili da laujemo kiselo se kezeći ili da, makar, promrmljamo nešto neodređeno i brzo pro-

menimo temu. Decu ne treba učiti tome da postoje drugačija gledišta, a, čak i ako im se to i napomene, treba obavezno dodati da su ona čudna/pogrešna/nemoralna/zla/izopačena ili, u najboljem slučaju, bajke tamo nekih stranaca koje niko ne uzima za ozbiljno. Vernici će vam, kada saznaju da se nalaze u prisustvu ateiste, često reći da se mole za vas. Nije li to krajnje uvredljivo? To bi bilo isto kao kad bi ateista verniku rekao – „Verujete u Boga? Oh, baš vas žalim. Nadam se da će vam se mozak jednom oporaviti“. Ipak, ateisti je nemoćuće da lako odgovori na takve „ljubaznosti“, a da ga ne optuže za nepoštovanje.

U kom to trenutku religija odjednom dobija taj neprikosnoveni status nečega što se ne dovodi u pitanje i ne podleže kritici? Istorijski gledano, čini se da je to trenutak kada su vernici počeli da ubijaju svakoga ko bi se usudio da postavlja pitanja ili kritikuje. Slažem se da svako ima pravo da veruje u šta hoće. To je osnovno ljudsko pravo. Ako ih to usrećuje i njihova vera ne šteti drugome ili ih ne nameću silom drugima, to je sjajno. Ako želite da sledite veru koja propoveda da je Mesec balon ili da je Boga rodila devica koja je začela sa duhom koji je ujedno i sam taj rođeni Bog i njegov otac istovremeno, nema problema. Samo, nemojte se uznemiravati kad prasnem u smeh. Ako ja ne zaslužujem poštovanje zbog toga što verujem da vi niste u pravu i da vaš Bog postoji samo u vašim glavama, zašto biste onda vi zasluživali poštovanje samo zbog toga što verujete u neku vrstu božanstva? Zbog čega bi to proizvoljno verovanje zahtevalo trenutačno, uljudno i bespogovorno poštovanje?

Mnoge vere zaista zaslužuju izvesnu dozu poštovanja. Propovedaju mir i toleranciju, a njeni

sledbenici čine mnoga nesebična, humana dela. Takve stvari zaslužuju poštovanje. Ali, to je zarađeno poštovanje. Čak i tada, znači li to da veru nikada ne treba kritički posmatrati? Problem je u tome što se poštovanje zahteva i za vere koje propovedaju netoleranciju, šire mržnju prema manjinskim grupama, čoporativno razmišljanje i poricanje stvarnog sveta. Mogu poštovati veru koja šalje pomoć u ugrožena područja, ali ne mogu poštovati veru koja se zalaže za molitvu za ljude u ugroženim područjima.

U kom to trenutku religija odjednom dobija taj neprikosnoveni status nečega što se ne dovodi u pitanje i ne podleže kritici?

Budući da ste ateista, od vas će se zahtevati da bespogovorno poštujete svačiju veru, bez obzira na to koliko nebulozna, besmislena ili opasna ona za vas bila. Takođe, očekuje se da dostojanstveno trpite da vam svako soli pamet o tome kako niste u pravu i da vaše mišljenje treba kriti od sveta. Ako negde izjavite: „Vaspitavam decu da budu dobri hrišćani i slede Isusa Hrista“, začućete žamor odobravanja. Ako pak kažete: „Vaspitavam decu da budu dobri sekularni humanisti i razviju sopstveni osećaj za moral putem inteligencije i razuma“, začućete užasnute uzdahe.

Teista ima pravo da veruje u šta hoće, čak i onda kad njegova verovanja ostalima deluju nesuvislo. Ateista, s druge strane, čak i nema pravo da izrazi svoje racionalno neverovanje. Ali, zar jedan Hindus ne kaže: „Jehova i Isus su samo mitovi, jer ne znam ni za jedan razlog

zbog kojeg bih mislio drugačije i hinduizam pruža bolje objašnjenje o svemiru“? I zar to isto ne važi i za muslimana u odnosu na Hindu-sa ili hrišćanina u odnosu na muslimana? Svako od njih, u suštini, govori: „Moj Bog postoji, tvoj Bog je najobičnija izmišljotina i ništa više“. Samo kada ateista kaže: „Ne postoji ni jedan od tih vaših Boga“, to je razlog za zabrinutost. Možda zbog toga što se teisti slažu s tim da Bog postoji, ali se ne slažu oko detalja (oni drugi teisti makar veruju u nešto)?

Čudno je da su sledbenici jedne vere često spremni da brane druge vere – u prošlosti smo imali prilike da čujemo katolike kako govore o šteti koju je Salman Ruždi naneo muslimanima, čak iako su hrišćanstvo i islam dve potpuno suprotstavljene vere i svaka za onu drugu propoveda da je izmišljotina. Nikada nije zabeležen slučaj da sveštenik ustane u odbranu ateiste čija je inteligencija uvređena od strane ljudi koji tvrde da je Bog stvorio svet ili da nas nadgleda ili da nas voli. Ateisti treba da se pomire s tim da ih nazivaju antihrišćanima ili antivernicima kad god izraze svoj stav. Kada ste čuli da je neko nekog sveštenika nazvao anti-ateistom zbog toga što ovaj veruje u postojanje Boga? (Uzgred, kada ste videli da se ateista oblepio bombama i razneo se na nekoj pijaci ili se zakucao avionom u neboder zbog toga što drugi ne dele njegovo mišljenje o nepostojanju Boga?)

Čini se da vlada uverenje da su vernici, bilo sledbenici velikih religija bilo malih NLO kultova, bolji ljudi od onih koji priznaju da su neverujući.

Nije stvar u tome u šta verujete, sve dok verujete u nešto natprirodno. Ako ne verujete, bolje vam je da ćutite, oborite glavu i šlihtate se „superiornim, prosvetljenim bićima oko sebe.“ ■

Postanak svemira

I mi se poput naših davnih predaka, koji su posmatrali čudesni nebeski svod posut zvezdama, pitamo:

Kako je nastao svemir?
– Kada je svemir „rođen“?

– Da li je on delo Tvorca ili Prirode?

– Šta se u njemu sada dešava?

– Kakva je sudbina svemira?

Mitovi i predanja o postanku svemira neobične su raznovrsnosti i lepote. Pomenućemo samo jedno tumačenje postanka sveta, ono nama najbliže, iz Starog zaveta, Knjige postanja. U njoj piše:

„U početku stvorio Bog nebo i zemlju.

A zemlja bješe bez oblička i pusta, i bješe tama nad bezdanom; i duh Božji dizaše se nad vodom.

I reče Bog: Neka bude svetlost. I bi svetlost.

I vide Bog svetlost da je dobra; i rastavi Bog svetlost od tame.“

Dugi se niz godina, od Mojsija do novijih dana, u okviru

judejsko-hrišćanske religije, održalo verovanje o Bogu kao tvorcu svemira. Međutim, znatno pre nego što je živio Mojsije, u Kini je počela da se razvija jedna od najstarijih nauka – astronomija. Njom su se, pre rođenja Hrista, bavili ljudi u Starom Egiptu, Vavilonu, Staroj Grčkoj, Arabiji i u drugim zemljama, među kojima i u Južnoj Americi – stari narodi: Asteci, Inke i Maje.

Iz te daleke prošlosti ostale su nam neobične građevine – prve „astronomske kule“ i instrumenti, kao i slavna imena naučnika zagledanih u nebo: Aristarha, Eratostena, Hiparha i Ptolomeja.

Do prekretnice u astronomiji dolazi pojavom Nikole Kopernika (1472–1543), astronoma poljskog porekla, koji svojim delom, objavljenim pred samu smrt, „O kruženjima nebeskih tela“, ruši vekovima važeći Ptolome-

jev geocentrični sistem koga je podržavala katolička crkva. Prema Ptolomejevom mišljenju, Zemlja se nalazila u centru sveta i oko nje su kružile planete. Kopernik je dokazao da je taj „centar“ Sunce, a da je Zemlja samo jedna od njegovih planeta.

Krajem 16. veka dolazi do otkrića durbina. Saznavši za to otkriće Holandžana, Galileo Galilej (1564–1642) sam pravi nekoliko durbina kojima posmatra nebo. Njima otkriva Jupiterove satelite, Venerine mene, planine na Mesecu i zvezde u Mlečnom putu.

Drugi sjajni astronom, Johan Kepler, savremenik Galilejev, pronalazi da se planete kreću oko Sunca po eliptičnim, a ne po kružnim putanjama i daje čuvene zakone kretanja planeta.

U 17. veku rađa se Isak Njutn (1642–1727), jedan od najvećih naučnika svih vremena. Ne-

prolaznu slavu stekao je svojim zakonom gravitacije kojim je objasnio privlačenje nebeskih tela, čudesnu harmoniju koja je navela Stare Grke, Pitagorejce, da u oduševljenju kažu „da nebeske sfere sviraju“. Matematičar, fizičar i astronom, on konstruiše prvi teleskop sa ogledalom, tzv. reflektor.

Ovim Njutnovim tipom teleskopa, čija konkavna ogledala mogu da dosegnu razmere i od više metara, dajući tako velika uvećanja, široko su raskriljena „vrata“ svemira i omogućena posmatranja veoma udaljenih objekata. Viljem Heršel (1738–1822), posle dvogodišnjeg rada, 1789. godine sklapa do tada najveći teleskop na svetu, čije je ogledalo u prečniku merilo 1,22 metra! Tokom 50 narednih godina, ovaj, za to vreme džinovski teleskop, neće imati takmaca. Heršel je pomoću njega došao do velikih otkrića, čime je zaslužio ime osnivača zvezdane, tj. stelarne astronomije.

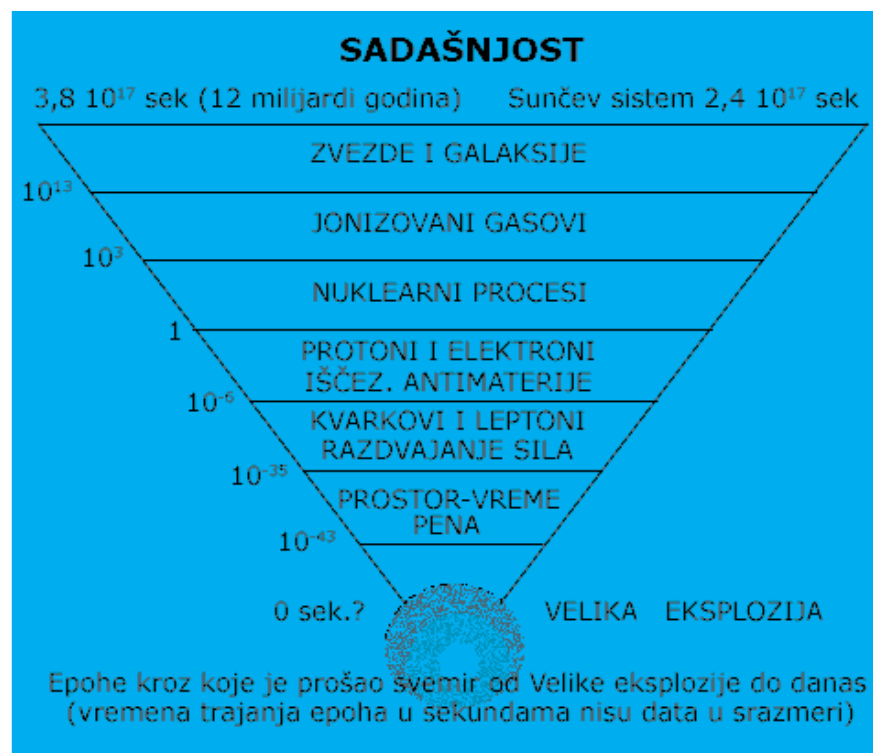
Ubrzo se crtaju zvezdane mape ili karte naše galaksije, Mlečnog puta, a godinama kasnije i karte drugih velikih skupina zvezda – novootkrivenih galaksija i njihovih jata. Tokom 18. i 19. veka astronomi su, pomno pretražujući nebo, sakupili obilje podataka o zvezdama i galaksijama – čovekov vidokrug je fantastično uvećan zahvaljujući sve većim optičkim teleskopima. Odjednom, on je shvatio da je njegova kuća, svemir, mnogo veća mnogo veća nego što je ikada zamišljao.

Paralelno sa razvojem astronomije, matematika (kraljica nauka) i fizika hitale su svojim zvezdanim stazama. Kao da učestvuju na antičkim Olimpijskim igrama, mnogi su naučnici poželili da se okite lovorovim vencem. Pronalazač dinamita i bezdimnog baruta, Alfred Nobel, jedan od najbogatijih ljudi svog vremena, zaveštao je krajem 19. veka veliki deo svog imetka za dodeljivanje

nagrada istaknutim stvarao-cima u fizici, hemiji, medicini, književnosti i borbi za mir među narodima. Čuvena Nobelova nagrada došla je u pravi čas, u vreme revolucionarnih otkrića, pre svega u fizici.

Maks Plank 1900. godine objavljuje osnove kvantne fizike, a Albert Ajnštajn 1905. daje svoju jedinstvenu Specijalnu teoriju relativnosti, a zatim 1916. Opštu teoriju relativnosti. One, će zajedno sa kvantnom fizikom, korenito promeniti našu sliku sveta i dovesti do neslučenih otkrića i tumačenja do tada neobjašnjivih prirodnih pojava.

crne rupe, kvazari, gravitaciona sočiva, magnetari i druga. Ali, ono što će predstavljati njen trijumf sinteza je vremena i prostora u vreme-prostor i objašnjenje strukture tog vreme-prostora, za koju je veliki naučnik pokazao da zavisi od dejstva gromadnih masa. Ko je mogao pre Ajnštajna da veruje da će neko veoma masivno nebesko telo, kao što je crna rupa, u svojoj blizini da „uvrće“ vreme-prostor, tako da svetlosni zrak kroz njega prolazi krivudavom putanjom! I da je čak moguće u prirodi naći i takvu „vremensku mašinu“ koja će remetiti hod vremena i obrtati njegov prirodni tok! I, zamislite

Genijalni teorijski fizičar Albert Ajnštajn (1879–1955) postavio je temelje moderne fizike. Njegova Specijalna teorija relativnosti sa ogromnim uspehom biće primenjena kako u atomskoj i nuklearnoj fizici, tako i u astrofizici i kosmologiji.

Na drugoj strani, Ajnštajnova Opšta teorija relativnosti predskazaće postojanje ranije apsolutno nezamislivih nebeskih tela, kao što su: neutronske zvezde,

sad, da se pomoću takve mašine vraćate u prošlost i na Zemlji posmatrate dinosaure pre više od 70 miliona godina!

Ajnštajn je voleo da istakne da ne ceni stvaraoce u nauci koji dohvate „meko drvo“ i u njemu izbuše više „rupa“. Shodno tom mišljenju, on je i postupao – laćao se najtežih problema, onih koji drugima nisu padali na pamet ili od kojih su bežali. Prvi je pokušao da matematičkim putem,

koristeći svoju Opštu teoriju, nađe „jednačinu svemira“! Mučio se, mučio, rešavao teške fizičke i matematičke probleme, uvodio različite pretpostavke i, posle mnogih napora, gle, odjednom, na njegovom radnom stolu našla se jednačina sveta!

Zadovoljan postignutim, Ajnštajn je dobro osmotrio ovu jednačinu koja se „kočoperila“ na belom listu papira. Ceo svet bio je obuhvaćen njom! Ali, avaj, ona je Ajnštajnu govorila da se svemir s vremenom širi!! E to je bilo previše i za takav veliki um. Skoro kao huljenje Boga. Zato Ajnštajn učini nešto, radi čega se do kraja svog života gorko kajao. „Iznebuha“ u jednačinu unese jednu veličinu kojom „zaustavi“ širenje svemira na papiru! I tako sa njom objavi svoj najnoviji naučni rad. Umesto da se oglasi jednačinom o neprekidnom širenju svemira, on je dade u takvom obliku kao da je svemir odvajkada bio isti i da će, dok je sveta i veka, takav i ostati. Veliki naučnik podlegao je „zdravom razumu“, mišljenju ljudi svog vremena.

Međutim, kao što to u nauci obično biva, „greška lija, pa dolija“. Aleksandar Fridman, ruski matematičar, 1922. godine pronade da je Ajnštajn nedopustivo dodao pomenutu veličinu i izvede jednu

novu jednačinu svemira, čije je jedno rešenje neporecivo govorilo da se svemir stalno širi! Bio je to nalaz od epohalne važnosti.

Tih godina Edwin Hابل, astronom sa Maunt Vilson opservatorije u SAD, bavio se istraživanjem kosmičkih oblika materije daljih od granica naše galaksije. Tako je otkrio da je Andromeda daleko izvan Mlečnog puta, čime je postavio temelje nove, vangalaktičke astronomije. Ubrzo su bile pronađene i druge galaksije u svemiru, kao i započeta

njihova detaljna proučavanja. Hابل, je mereći spektralne linije svetlosti koja do nas dopire od udaljenih galaksija, uočio jednu izvanredno važnu razliku. Sve spektralne linije zračenja tih drugih galaksija bile su pomerene ka crvenim, većim talasnim dužinama u odnosu na iste linije iz naše galaksije. I taj „crveni pomak“ bio je utoliko veći ukoliko su galaksije bile udaljenije od nas.

Hابل je shvatio da je na tragu jednog od najvećih otkrića

u modernoj astronomiji – otkrića širenja svemira!

Crveni pomak spektralnih linija nikako se drugačije nije mogao objasniti do međusobnim razmicanjem galaksija, „bežanjem“ jednih galaksija od drugih u svemiru, koji se, poput dečjeg gumenog balona, s vremenom sve više „naduvavao“, tj. širio.

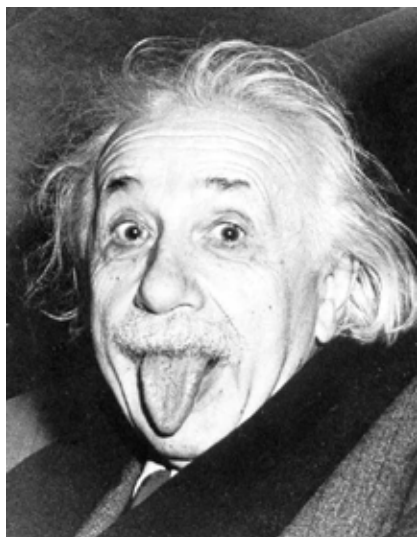
Ovo otkriće odmah je privuklo pažnju velikog broja naučnika. Prirodno je bilo upitati se: kada je počelo ovo razmicanje galaksija? Prvi je u vezi s tim pitanjem belgijski sveštenik Žorž Lemetr postavio hipotezu da je svemir nastao iz „kosmičkog atoma“ koji se vremenom uvećao do sadašnjeg svemira. Strogom primenom Ajnštajnovе Opšte teorije zaključeno je da je svemir nastao iz jedne tačke u kojoj je postojala materija beskrajne gustine. Njenom velikom eksplozijom (engl. Big Bang) nastao je naš svemir.

Ta Velika eksplozija, prema najnovijim merenjima sjaja jedne vrste supernova koje se nalaze na različitim rastojanjima, desila se pre oko 12 milijardi godina.

Taj broj 12 naveo nas je na

U nezamislivo kratkom vremenu od jedne sekunde (!) zbile su se sledeće presudne pojave: stvaranje prostor-vremena, rađanje prirodnih sila i elementarnih čestica, nastajanje protona, elektrona i iščezavanje antimaterije. A zatim slede mnogo duži svemirski periodi u kojima su se dešavali nuklearni procesi, stvarali joni-zovani gasovi, kondenzovala materija, formirale zvezde i galaksije, sve do sadašnjeg trenutka, kojeg od početka Velike eksplozije deli 12 milijardi godina.

časovnika“, starosti zvezda i galaksija, udaljenosti kvazara i dr.

Odmah po postavljanju teorije o nastanku svemira Velikom eksplozijom javila su se mnoga oprečna mišljenja. Neka su bila zasnovana na religioznim postavkama, na uverenju da je Bog stvorio svet. Izvestan broj ljudi i dalje veruje da se stvaranje sveta desilo pre samo 4–5 hiljada godina, iako je nepobitno dokazano da je Zemlja stara oko 4,6 milijardi godina! Postoje i veoma ozbiljni naučnici koji odbacuju teoriju Velike eksplozije. Jedan od takvih je bio čuveni engleski astronom Ser Fred Hojl (1915–2001). On je verovao u nepromenljiv, stacionaran svemir.

Svemir još uvek krije velike tajne, te moramo biti spremni na mnoga iznenađenja koja nam on u budućnosti može prirediti. Jednom prilikom neponovljivi Ajnštajn je izrekao sledeću neobičnu misao:

„Najneshvatljivija stvar, kada je u pitanju svemir, jeste to da je on shvatljiv.“

*Ajnštajn:
„Najneshvatljivija
stvar, kada je u pitanju
Svemir, jeste to da je on
shvatljiv.“*

Nismo dugo poživali u tom uverenju, a nedavno je otkriveno da se svemir vremenom sve brže širi!! Kako sad pa to? Otkud mu energija za tako nešto? Da mu ona, možda, ne „pritiče“ iz nekog drugog svemira ili se stvara iz vakuuma, ni iz čega?

Eto teških nedoumica i problema za nova istraživanja.

energije koju je stekao pri Velikoj eksploziji, počeo vremenom da skuplja, da bi možda jednom ponovo „eksplodirao“. Čini se da je sada najbliži istini dr Don Pejdž, sa Državnog Pensilvanija univerziteta, SAD. Prema njemu, najverovatnije je da će posle neshvatljivo dugog vremena, dužeg od 100.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000 godina, najveći broj elementarnih čestica koje čine materiju svemira iščeznuti sa svemirske pozornice, ostavivši za sobom čisto elektromagnetno zračenje. Preostale veoma mali broj čestica koje će se međusobno sve više udaljavati u svom kruženju bespućem svemira, i on će, praktično, trajati u nedogled.

Tako smo u vremenu kraćem od jednog veka došli do glavnih odgovora na pitanja u vezi sa svemirom koja su ranije smatrana apsolutno nedostižnim za ljudski um, a za neke ljude bila čak i bogohulna. Mi sada znamo da je svemir nastao Velikom eksplozijom pre oko 12 milijardi godina. U svemiru koji se sve brže širi, sve „vri“ od stvaranja i razaranja različitih oblika materije. Trenutno najneizvesniji je odgovor na pitanje sudbine svemira.

Umesto pomenutih
Ajnštajnovih reči, prema
sadašnjem stanju u nauci, posebno
znanjima o ustrojstvu svemira i
silama koje vladaju u njemu, od
samouverenih naučnika bliži je
istini mudri Viljem Šekspir, u
čijoj drami o danskom kraljeviću
Hamlet kaže:

„Ima više stvari na nebu i na Zemlji, Horacije, nego što smo mi u našoj filozofiji sanjali.“

Po svemu sudeći, mi nikada nećemo „dosanjati“ sve tajne svemira. ■

Crkva = politika + magija

Već deset godina aktivno vodim borbu protiv savremenog sujeverja i u početku sam najviše primedbi dobijao od istomišljenika i prijatelja.

Da li ste oduvek bili ateista?

„Da, to je stvar vaspitanja, a ja sam imao sreće da su mi roditelji bili ateisti. Kad se rodi, dete ne zna ništa – ono uči od svojih roditelja kako se jede, hoda, priča. Ako od njih čuje da na nebu postoji neki čika koji će ga nagraditi kad bude poslušan i kazniti kad nije dobar, ono će i to prihvatiti.

Da su mi roditelji bili vernici, sigurno bih bio u sukobu sa sobom tokom sazrevanja. Verujem da bih u jednom trenutku i to prelomio, ali ne bezbolno.

U stvari, mene religija sve vreme privlači, ali na drugi način. Najpre kao neverovatan fenomen sukoba racionalnog i iracionalnog u čoveku, a onda i sa stanovišta kulture koja je nastala u religijskom okruženju. Hendlov „Mesi-ja“ je, po mom mišljenju, jedno od najlepših muzičkih dela ikada napisanih, ali to ne znači da moramo da ga slušamo sa pozicije verovanja u boga, kao što, recimo, dok čitamo grčke mitove, ne moramo da verujemo da su Zevs i njegova družina zaista postojali.

To je česta zablude kod ljudi koji su u dilemi po pitanju verovanja u boga. Da li napuštanje verovanja u natprirodno podrazumeva i napuštanje cele jedne kulture? Naravno da ne, jer kultura je jedno, a sistem verovanja drugo. Zato napuštanje verovanja u boga ne mora da znači i napuštanje tradicije – postoji mnogo lepih običaja kad se porodice okupljaju, druže i time učvršćuju svoju bliskost.“

Kako ocenjujete trenutni položaj ateizma u Srbiji?

„Potrebna je velika hrabrost da biste danas bili ateista. Da stvar bude još gora, crkvena propaganda poistovećuje ateizam sa komunizmom, što je teška obmana. Lakše bi bilo uporediti crkvu sa komunističkim sistemom vlasti, jer to su dve suparničke grupe koje imaju mnogo više sličnosti. Ateizam je nešto treće.

Ovaj trenutak nije baš najsrećniji za osnivanje udruženja ateista Srbije, pa će vam trebati puno hrabrosti i mudrosti. S druge strane, imate vrlo jasan motiv, jer ovo što se danas događa zaista je besmisleno i krajnji je trenutak da se prekine ova agonija.

Često se ističe zvaničan podatak da u Srbiji postoji 95% vernika. To je laž. Čak i ako zanemarimo to što je u prethodnom popisu pripadnost veri tako

formulisana da je poistovećena sa pripadnošću naciji, ostaje da svako ko se nije nedvosmisleno izjasnio kao ateista, automatski dobija status vernika, ali je to kao Gausova kriva: jedan mali broj ljudi čvrsto stoji na poziciji vere, a drugi na poziciji ateizma. Između njih je veliki broj ljudi koji su neodlučni ili se, jednostavno, ne opterećuju tim pitanjem.“

Zašto je to tako? Šta je uzrok?
„Zato što je pitanje vere

političko pitanje. Svakoj političkoj partiji je potrebno biračko telo i ona će praviti koalicije sa svakim ko može da joj dovede potreban broj birača. U ovom trenutku to je Crkva, ali iza takve koalicije stoji teška korupcija. Crkva je dobila takve materijalne povlastice, da se to kosi ne samo sa Ustavom, nego i sa pristojnošću, naročito u ovo vreme krize, kad veliki broj ljudi bukvalno gladuje. Možda bi trebalo podsetiti našu vladu da sav taj novac, koji se kroz plaćanje poreza i doprinosa preliva u džepove Crkve, neko mora i da zaradi – a pritom taj novac ne dobije.

Kakva je veza između religije i našeg novokomponovanog sujeverja?

Sve druge sisteme verovanja u natprirodno Crkva tretira kao svoju konkurenciju, pa ih, kao svaki monopolista, zabranjuje. S druge strane, razni proroci, beli magovi i slični prevaranti služe se prostorom koji je Crkva već osvojila i rado koriste hrišćanske simbole.

Već više od deset godina aktivno vodim borbu protiv savremenog sujeverja i u početku sam najviše primedbi dobijao od istomišljenika i prijatelja. Pitali su me zašto gubim vreme na to, jer onaj ko hoće da veruje taj će da veruje, i ja tu ništa ne mogu da učinim. Srećom, bio sam uporan, a rezultati su tek kasnije postali vidljivi. Dobio sam mnogo pisama od ljudi koji se ne slažu sa mnom i koji su mi upućivali čak i pretnje i uvrede, ali i od onih kojima je laknulo kad su shvatili da nisu jedini koji ne veruju u besmislice. Možda danas to zvuči čudno, ali na prelasku u 21. vek moj glas je bio usamljen, nasuprot hiljadu nastupa raznih mistika na medijima.

Neke od tih poruka su mi veoma drage i čuvam ih kao dokaz da trud nije bio uzaludan. Recimo, pismo devetogodišnje devojčice koja mi je dečjim rečnikom

opisala bezizlaznu situaciju u kojoj se njena porodica našla kad je upala u kandže vidovnjaka koji ih je ne samo opljačkao, nego i doveo u očajnu psihičku situaciju. Napisala mi je da joj je do ruku slučajno došla moja knjiga i da su, posle toga, shvatili da je izlaz zapravo bio tu, nadohvat ruke, a oni ga nisu videli. Trebalo je samo da shvate da su sve njegove priče bile obična glupost i da je strah od njegovih imaginarnih konstrukcija bio nepotreban.

Niko nije rođen s razvijenim

Kleopatra mi je poručivala da ću dobiti batine

smislom za kritičko razmišljanje, to se uči. Ali, gde? Trebalo bi da se uči od roditelja, ali su često i oni zaglupljeni, pre svega politikom i religijom. Trebalo bi ga razvijati u školi, ali je u ovakvom obrazovnom sistemu to nemoguće. Zapravo, vrlo se temeljno radi na tome da se veština kritičkog razmišljanja ne uči.

Da li ste imali problema u ličnom i profesionalnom životu zbog svog aktivizma?

„Ne, nikad. Imao sam pretnje, naravno, ali na to nisam obraćao pažnju. Kleopatra mi je poručivala da ću dobiti batine, pročitao sam izjavu Lava Geršmana da sam mu ja jedini neprijatelj, da ne znam šta me čeka i da se dobro čuvam, jer on zna kako da zaštititi sebe. Slično je i po pitanju ateizma – nedavno sam dobio poruku da će mi uskoro neko polomiti kičmu, ali uglavnom ne obraćam pažnju na takve pretnje. To društvo mistika je, zapravo, jedna banda kukavica.

Veći broj mistika mi se zapravo udvarao i pokušao da me pridobije. Vava me je više puta zvala telefonom da mi „pogađa“ stvari

(pri čemu baš ništa nije pogodila), Trgovčević me je preko štampe zvao da dođem kod njega na kafu, a jedan poznati astrolog je u svojoj knjizi dao moj astrološki profil, koji je bio ulizički afirmativan do nepristojnosti.

Šta vas je inspirisalo da se, uopšte, bavite istraživanjem „natprirodnih fenomena“, po čemu ste poznati?

To mi je lako da odgovorim. Dozlogrdilo mi je. Čovek može ili da pobegne, ili da podigne neki zid oko sebe, pa da ne vidi ništa, ili da zasuje rukave i počne da se bori. Promociju za knjigu „Da li postoje stvari koje ne postoje – vodič za kritičko razmišljanje“ održao sam u petak, trinaestog oktobra dvehiljadite godine. Petak, trinaesti, samo osam dana posle čuvenog petog oktobra. Odmah sam dobio pozive iz svih medija i mogao sam da promovišem svoju ideju. Jednostavno, podesio mi se dobar tajming i imao sam sreće, valjda zbog petka trinaestog, ha-ha. Voleo bih da se i Udruženju „Ateisti Srbije“ podesi tako dobar tajming, vama će trebati mnogo sreće, jer vi ste se dokačili mnogo većeg zalagaja nego što je bila moja borba protiv jedne bande polupismenih prevaranata.

Da li nalazite paralele između magijskog mišljenja sujevernih i religioznosti?

Pa tu, zapravo, nema razlike. Narod veruje u nepostojeće stvari jer im to verovanje potura neko radi manipulacije i pljačke. Prošle godine me je telefonom zvao katolički sveštenik iz Zagreba, jer mu je došla do ruke moja knjiga „Da li postoje stvari koje ne postoje“. Valjda je pomislio „divna prilika, eto nekoga ko je već razradio borbu protiv njihove konkurencije – astrologije, hiromantije i tako dalje“. Bio je oduševljen, želeo je da je njihova crkva štampa,

zvao me da ga posetim. Njegovo oduševljenje je splasnulo kad sam mu rekao da pogleda i delove u kojima vršim kritičku analizu biblijskih proročanstava. Rekao sam mu koje poglavlje da pročita, i više me nikada nije zvao.

Mislite li da je pojava novog, „militantnog“ ateizma u svetu uzrokovana posledicama povampirenja religioznih struktura u sferi politike? Mislimo, pre svega, na aktivizam ljudi kao što su Dokins, Haris, Hičins i ostali.

„Crkva je oduvek imala jaku poziciju u politici. Obično je bila za nijansu jača od političkih institucija i političari su morali da joj povlađuju. Jer, crkva je politika plus magija. A, zahvaljujući ljudskoj lakovernosti, magija je moćno oružje.

Jačanje „militantnog“ ateizma je, naprosto, rezultat sazrevanja ljudskog društva (kakav ironičan izraz, militantni ateizam). Celokupna ljudska vrsta ima nekakav tok sazrevanja i mi sada prelazimo iz adolescencije u zrelo doba. E sad, nijedno sazrevanje ne prolazi bezbolno. Nema nikog ko se u tom periodu nije ugruvao, ko nije patio i kome nije bilo teško.

Veliku ulogu u ovoj transformaciji od mistike ka razumu upravo igra nauka, jer su njeni plodovi tako očigledni da u njih više niko ne sumnja. Postoji još jedna stvar koja je važna, a to je Internet, koji je učinio da mediji više nisu pod kontrolom vlasti. Televizija je bila centralistički medij (jedan priča – svi slušaju), a Internet je, kao demokratski medij (svi pišu – svi čitaju), dao šansu javnom mnjenju da kaže šta misli. I to je ono što će tokom ovog sazrevanja, o kome govorim, presuditi dominaciji politike, a samim tim i crkve, nad našim životima. Naravno, za to je potrebno vreme, ali duh iz boce je pušten i to više niko ne može zaustaviti. ■

Autor Saša Butorac

Crkvene organizacije i Srbija leta Gospodnjeg 2010.

Glavnu odgovornost snosi politička elita koja ne gradi temelje sekularne države, već instrumentalizuje verske zajednice u političke svrhe ili se prepušta bezbrižnosti instrumentalizovanja od strane SPC

Na početku filma „Whatever Works“ Vudija Alena, bolno cinični profesor fizike, Boris, počinje svoju uvodnu besedu izlaganjem dobro poznatog narativa da su religije sasvim u redu, ali da je institucija crkve ta koja kvari religiju i pretvara je u moralno sumnjivi biznis. Iako bi se moglo štošta reći o inherentnoj nazadnosti religija, važnost uloge verskih institucija u zapadnim društvima teško se može preceniti. Sledi komentar događaja koji su obeležili proteklu godinu u vezi sa ulogom crkvenih organizacija u Srbiji.

Krenimo od najuticajnije organizacije – Srpske pravoslavne crkve. Kada se ima u vidu istorijska uloga ove institucije, ne iznenađuje sa kojim se teškoćama u Srbiji suočavaju demokrate u naporima za ostvarenje principa sekularne države. Godina 2010, srećom, nije obilovala entuzijastičnim ratnim pokličima sveštenih lica kao tokom devedesetih. Ipak, uloga SPC u društveno-političkom životu Srbije ostaje krajnje anahrona. Kao i u slučaju drugih verskih zajednica, glavnu odgovornost snosi politička elita koja ne gradi temelje sekularne države, već instrumentalizuje verske zajednice u političke svrhe ili se prepušta bezbrižnosti instrumentalizovanja od strane SPC-a.

Kada je 22. januara 2010. Miroslav Gavrilović izabran za 45. patrijarha SPC-a, mnogi su pozdravili novog poglavara kao skromnog i umerenog čoveka. Ako se prisetimo ostalih kandidata za mesto Svete stolice SPC-a, možemo biti srećni što je Sveti duh naveo arhimandrita Gavrila da baš ovo ime izvuče iz koverta. Štaviše, na prvoj konferenciji za štampu poglavara SPC, Irinej je rekao da „ne treba da zaziremo od EU... mi verujemo da smo mi istorijski deo Evrope i želimo da budemo deo ove porodice naroda.“ Svi verski lideri komentarišu opšta politička kretanja i ne treba da iznenađuje niti da zasluži neku oštru osudu što je i Irinej to uradio. Nažalost, to nije kraj političkog angažmana patrijarha. Konzervativno nasleđe Crkve je do te mere teško da se čak i jedan umereni crkveni lider nalazi pozvanim da javno govori o svojim vizijama prekrajanja granica. Tako Irinej u intervjuu banjalučkom Fokusu kaže da „Drina nije granica nego most koji spaja srpski narod. Iako smo to u neku ruku i danas, daće Bog da u skoro vreme budemo zaista jedno. Naravno, i u formalnom smislu te reči.“ Stav SPC-a prema okolnim zemljama gde živi srpski narod otvoreno je iredentistički. Jasan kontinuitet ove politike nije prekinut smrću

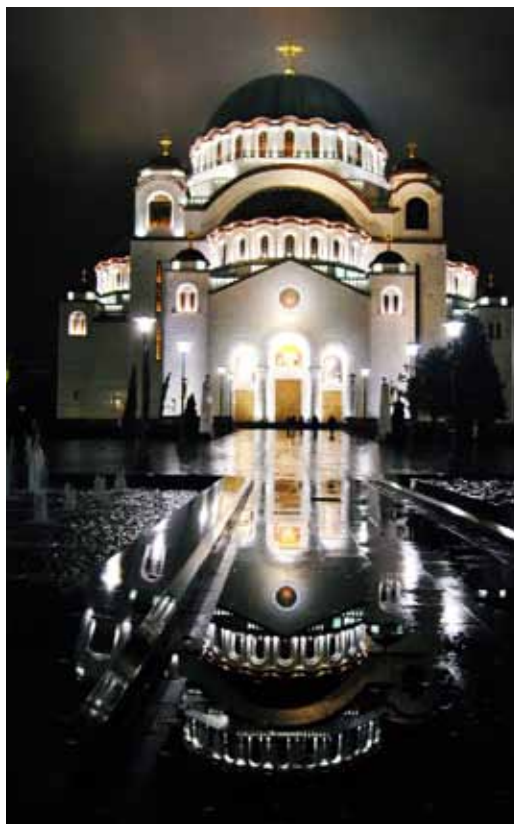
patrijarha Pavla.

Ono što 2010. godinu možda izdvaja u istoriji borbe SPC-a za očuvanje zatvorenog društva u Srbiji je odnos visokih crkvenih zvaničnika prema održavanju gej parade, oktobra 2010. Mitropolit Amfilohije je bio naročito istaknut u osudama: „po satanskoj filozofiji života, čoveku je zakon što mu srce žudi“ i „drvo koje ploda ne rađa, seče se i u oganj baca“, elokventno je uspeo da se izrazi Radović. Svaki pojedinac ima pravo na svoje mišljenje i dozu pre-modernih predrasuda koje želi da zadrži. Međutim, kada u javnoj sferi promoviše ekstremno-desničarske ideje, onda svaki čovek u modernoj demokratskoj državi treba da bude odgovoran za ono što govori. G. Radović je svojim nastupima direktno podsticao nasilje i davao mu legitimitet. On nije snosio nikakvu krivičnu odgovornost, baš kao ni organizacija „Dveri“ koja pod pokroviteljstvom SPC-a daje podršku uličnim falangama, „1389“ i „Obrazu“, preko kojih se sprovodi organizovano nasilje nad neistomišljenicima u Srbiji.

Za unutrašnje odnose u SPC-u svakako je bilo najvažnije obračunavanje sa episkopom Artemijem. Do koje mere se sveštena lica mešaju u politiku, i obratno, postalo je najjasnije tokom odvijanja drame oko Artemija. Uplevši se previše u neke unosne poslove, a ne deleći kolač sa svojim kolegama iz Sinoda, Artemije je sebi potpisao otpusnicu iz SPC-a, što se zvanično i desilo kada je suspendovan sa mesta episkopa raško-prizrenskog, ubrzo po dolasku Irineja na dužnost patrijarha. Uskoro je usledilo i penzionisanje u manastiru Šišatovac, a potom i zabrana činodejstvovanja, tj. zabrana služenja liturgije. Sve ovo ne bi bilo preterano zanimljivo

vo (jer šta nas se tiču unutrašnja obračunavanja bilo koje nevladine organizacije) da politika nije bila duboko umešana u ova zbivanja. Nacionalistički blok, okupljen oko Koštunice, nedvosmisleno je

*Amfilohije:
drvo koje ploda
ne rađa, seče se i
u oganj baca*

pružio podršku Artemiju. Dan pre održavanja Sinoda na kome je Artemije povučen sa Kosova, upućeno je otvoreno pismo u kome se govori da se na „udaru antisrpske politike našla i Crkva“. Artemije je svojim nastupima stekao simpatizere i van konzervativnog bloka. Pozvan je da održi predavanje u Rusiji o genocidu nad Srbima, dok ruski ambasador Konuzin voli da ga poziva na *tête-à-tête* sastanke.

Pored SPC-a, jedina religijska zajednica koja je pobudila interesovanje javnosti bila je ona islamska.

Tačnije, obe islamske zajednice, koje su nastale kao posledica uplitanja Koštuničine vlasti u do tada jedinstvenu Islamsku zajednicu u Srbiji (IZuS). Svesnom politikom zanemarivanja od strane Beograda, muftija IZuS-a Muamer Zukorlić pretvorio se u ekstremnog religijskog vođu sa otvorenom pretenzijom i na svetovnu moć. Zukorlić je po političkom zakonu akcije i reakcije postajao sve nasrtljiviji kako se Beograd više pravio da ga ne čuje. I tako je država Srbija dobila *enfant terrible* islamske veroispovesti koji je pozvao na „vraćanje partizanske autonomije Sandžaku“, priznao da navija za Tursku u sportskim nadmetanjima i pokazivao otvorene ambicije da postane reis islamske zajednice u Sarajevu. Koliko god bio ispravan stav da je „hodži mesto u džamiji“ (mi bismo možda skromno odvrtili da uloga svih crkvenih zdanja u prosvetnom dobu treba da bude isključivo muzejska), ovaj hodža je iz nje istupio u javni diskurs, sledeći recept ne samo većine islamskih društava već i oprobani pristup SPC-a koga se drže pravoslavni velikodostojnici. Nažalost, kraj sukoba dve islamske zajednice i Zukorlića i Beograda, nije došao 2010. godine, a verovatno neće ni ove tekuće.

Boris Vudija Alena je ponudio objašnjenje za nerealizovanje ideala u praksi: raširena pretpostavka da su ljudi suštinski dobri jednostavno nije tačna. Sasvim moguće. Upravo zato je na nama da napravimo društvene i političke institucije sposobnima da spreče što više gluposti i zla koje smo kao ljudska rasa u stanju da iznedrimo. Stvaranje sekularne države je imperativ u ovom poduhvatu. Protekla godina nas je samo podsetila koliko još treba raditi na uspostavljanju moderne demokratije u Srbiji. ■

Mamini ritualni protesti

„Zar želiš da ti dete ostane izgubljena ovčica, da luta bez pastira?“ – „Pre svega, ne vidim ni sebe, ni svoje dete kao ovcu.“

Kao majci, prvenstveno mi je bitno stvoriti i održavati zdravu atmosferu za svoje dete. Više nego ikada ranije, stalo mi je do izbora hrane, higijene doma i opšteg zdravlja tela i uma. Na prvom mi je mestu zaštita deteta od različitih opasnosti. Kao jednu od najvećih opasnosti po njegovo shvatanje i rezon o svetu, vidim zabludu. A najveća je zabluda oblikovati sliku o životu kroz religijska ubeđenja.

Ne dozvoljavam, ni u kom pogledu, ni u najmanjoj meri, da se religija uliva u razum moga deteta. I osuđujem svakoga ko, kao roditelj, svom detetu usađuje svoja religijska ubeđenja kao neizbežan deo nasleđa, samo zato što se to tako radi, i jer je to „normalno“. Iako sam majka, nisam svom detetu šef, gazda ili vlasnik. Dete će, sasvim očekivano, naslediti deo roditeljskih osobina. Velika je verovatnoća da ćete na svoju decu preneti svoju boju kose i očiju. Ipak, ono u šta je neko naučio da veruje, nikako ne sme automatski spadati u nasleđe. To je često, i bez namernog plana i odluke, prihvaćeno kao podrazumevani aspekt u odgoju i vaspitanju deteta. U nameri roditelja da ga uklope u okvire ustaljenih normi, dete često nema prava na sopstveni izbor. Mnogi će detetu dopustiti da stvori sopstveni stav u različitim segmentima života, ali religijsko opredeljenje najčešće ostaje isključivo izbor roditelja, a određeno je geopolitičkom pozicijom i poreklom, i to mu je nametnuto (krštenjem) već u prvim danima

života. U zavisnosti od toga gde odrastaju, deca su naučena da veruju u određenog boga, iz tog razloga što većina u toj okolini veruje da je to jedini pravi bog i jedina istina. S tim znanjem automatski prihvataju da je neki drugi bog, u koga na nekom drugom mestu veruju, pogrešan i lažan. Da su kojim slučajem imali tu sreću ili nesreću da budu rođeni na nekom drugom

„Nećeš valjda dopustiti da ti dete ostane nespaseno?“

„Ne igray se sudbinom. Ne prizivaj đavola!“

„Nisi joj ni crven konac stavila na ručicu!“

mestu, zasigurno bi tamošnjeg odabranog boga, sa strašću prihvatili kao jedinog. Kao nepokolebljivi nevernik, rešena sam da moje dete odrasta bez znanja o bogu.

U mojoj porodici, kao i u široj okolini, na to se gleda kao na nešto nadasve nedopustivo i nepojmljivo. I onda to ide ovako... I to ne jednom, nego iznova i iznova...

„I ti stvarno nećeš krstiti svoje

dete?“ – „Stvarno!“

„Nećeš valjda dopustiti da ti dete ostane nespaseno?“

– „Naravno da neću dete bacati u nepotrebne rizike. Trudiću se da ga sama spasem ako se nađe u prilici gde se pokaže potreba za tim.“

„Ne igray se sudbinom. Ne prizivaj đavola!“

– „Virtuelne igrice su nešto što nije baš za mene. A taj vaš đavo mene ne plaši ni najmanje.“

„Nisi joj ni crven konac stavila na ručicu. Je l' joj se pojavio neki beleg?“ – Ni crveni, ni plavi, ni žuti. Kad bude želela da nosi nakit, odabraću šta joj se sviđa, a ja ću se s radošću potruditi da joj to i priuštim. Uzgred, da, rodila se s dva mladeža, a sada ih već ima šest. Mislite da je vreme da to neka vračara pregleda? O, ne!“

„Pa u šta ti onda veruješ? Koji je tvoj bog?“ – „Shvatite da ja nemam boga.“

„I ti stvarno ne veruješ u boga?“ – „Da, apsolutno sam sigurna da to ne postoji.“

„Nije valjda da je to neka sekta kojoj si se pridružila?“ – „Ne, zaista. Takve stvari mi nisu ni nakraj pameti. I znajte da nijedna strašna sekta nije učinila toliko zla, koliko tri najraširenije religije, od kojih je jedna i ta kojoj svi ovde pripadate.“

„Nisi valjda komunjar? Njihovo vreme je prošlo!“ – „Ne, nisam komunista. A koje je to vreme prošlo? Pa vi verujete u objašnjenja koja su vam pre dve hiljade godina dali ljudi čija su shvatanja davno, davno prevaziđena i opovrgnuta.“

„Zar želiš da ti dete ostane

izgubljena ovčica, da luta bez pastira?“ – „Pre svega, ne vidim ni sebe, ni svoje dete kao ovcu.“

Mali čovek... Širom otvorenih, znanja željnih očiju. Tabula rasa. Prazan papir, koji će se vremenom neminovno ispuniti. Treba li jednom ta slika da bude nekakva prazna, nerazgovetna, besmislena žvrljotina, sačinjena od tuđih nedokazanih istina, lišena sopstvenih vizija? Pustimo ih neka idu, stalno ispitujući, proveravajući, istražujući i tražeći dokaze u svojoj potrazi za istinom.

Mnogi misle da bi u eventualnom nedostatku vere dete bilo u većem riziku da odraste u nemoralnog i zlog čoveka. Da li je moguće da bez te Biblije ne biste uspjeli uputiti svoje dete da razlikuje dobro i loše? Uverena sam da religijsko obrazovanje nije jedina smernica u oblikovanju dobrog, poštenog, vrednog i umnog čoveka. Verujem da dete

može sasvim jasno da shvati da nije dobro nešto ukrasti, nekoga iskoristiti ili ubiti. I to ne zato što zakon tako nalaže, te će zbog takvog počinjenog dela završiti u zatvoru. Niti zato što u knjizi staroj dve hiljade godina piše da će takvi postupci jako naljutiti boga, pa će zbog toga zauvek goreti u paklu. I realan život će im, sam po sebi, prirediti dovoljno nedoumica, briga i problema. Uopšte im ne pomaže nametanje tog ultima-

tivnog straha od života samog i obećanja da će im, ukoliko budu poslušni, bogobojažni i uplašeni, smrt, taj najsvečaniji momenat u životu, doneti spasenje od svih životnih muka. Jezivo! Nemojmo ih plašiti kaznama i hrabriti da ista čine u ime bilo kakvog boga. Neka se vode istinski urođenim ljudskim osećanjima (uz roditeljsku podršku i pomoć, svakako). Nikakva čarolija, magija i čuda nisu lepši i veći od toga.

Savršeno mi je jasno i prihvatljivo to da je u davnim vremenima, iz potrebe za shvatanjem, stvoreno objašnjenje kakvo se predugo generacijama prenosi. Ali zašto danas prepričavati neverovatne misteriozne bajke o nastanku i kreatoru? Zašto, kada je stvarnost sasvim jednostavna, a istina tako lepa i moćna?

Ne lažite svoju decu. Nemate na to pravo. Istina je mnogo bolja. ■

Zanimljivosti

JEDAN od naj mudrijih ljudi antičkog sveta, grčki filozof Sokrat, izgubio je život zbog svog neverovanja. Njega je, 399. godine pre nove ere, atinski sud osudio na smrt zbog "kvarenja umova atinske omladine" i "neverovanja u državne bogove".

NEMAČKA liga slobodnih mislilaca bila je organizacija osnovana 1881. od strane materijalističkog filozofa i lekara Ludviga Bihnera, da bi se suprotstavila moći državnih crkava u Nemačkoj. Njen cilj je bio da obezbedi javno susretnište i forum za materijalističke i ateističke mislioce u Nemačkoj. Do 1930. godine Liga je imala 500.000 članova. Liga je ugašena u proleće 1933. kada je Hitler zabranio sve grupe ateista i slobodnih mislilaca u Nemačkoj.

Dvorana slobodnih mislilaca, nacionalno sedište Lige, pretvorena je u biro za obaveštavanje javnosti o crkvenim stvarima. Među predsedavajućima Lige bio je i Maks Zivers, kojeg su nacisti pogubili giljotinom 1944. Njihovu tradiciju danas nastavlja Nemačko udruženje slobodnih mislilaca, osnovano 1945, koje je član Svetske unije slobodnih mislilaca.

PREMA najnovijem istraživanju američke organizacije za ispitivanje javnog mnjenja, „Pew research centre“, ljudi koji najviše znaju o religiji jesu – ateisti! Od 32 postavljena pitanja u vezi sa religijom, ateisti i agnostici su, u proseku, tačno odgovorili na 20,9 (65,3%). Za njima slede Jevreji sa 64 i mormoni sa 63,4 procenata, dok su najniži rezultat zabeležili katolici sa samo 15 tačnih odgovora.

„PROJEKAT STIV“ je nastao kao parodija na listu naučnika koji osporavaju teoriju evolucije. Naime, 2001. godine „Discovery institute“ (kreacionistička organizacija, nema nikakve veze sa čuvenom, istoimenom televizijskom kućom) izdao je saopštenje pod nazivom „Naučno razilaženje od darvinizma“, koje je svojim potpisima podržao 761 naučnik. Kao odgovor na to, američka neprofitna organizacija „Nacionalni centar za naučno obrazovanje“ pokreće „Projekat Stiv“ sa listom naučnika sa tim imenom (ili njegovom varijacijom) koji podržavaju evoluciju. Spisak danas broji preko 1500 potpisa, što će reći da postoji dvostruko više naučnika sa imenom Stiv, koji podržavaju teoriju evolucije, od sveukupnog broja naučnika koji je dovode u pitanje. ■

Nastanak religije iz ugla evolucione psihologije

Ako želite da sledite veru koja propoveda da je Mesec balon ili da je Boga rodila devica koja je začela sa duhom koji je ujedno i sam taj rođeni Bog i njegov otac istovremeno, nema problema. Samo nemojte se uznemiravati kad prasnem u smeh.

Budući da je nivo nauke i naučnog mišljenja na ovim prostorima zabrinjavajuće nizak, uz činjenicu da religijska misao jača i jača iz dana u dan i da se više novca ulaže u crkve nego naučne institute i bolnice, želeo bih da makar domaćoj inteligenciji predstavim relativno nove poglede na sam fenomen religije, sa specijalnim osvrtom na njen nastanak, pre više desetina hiljada godina. Oblasti nauke koje sa najviše uspeha objašnjavaju inicijalni nastanak religije u primitivnoj zajednici su uglavnom sledeće: antropologija, kulturologija, arheologija, evoluciona psihologija i biologija. Antropologija i kulturologija (u radovima Evans-Pričarda, Lisjen Levi-Brila, Tajlora, Malinovskog, Frejzera i ostalih), ma koliko važne bile, ipak nisu uspele same da razreše probleme nastanka religijskog mišljenja. Bilo je potrebno ići mnogo dublje u samu ljudsku psihu, kao i shvatiti da je ona ništa više do fizički produkt hiljadugodišnjeg procesa biološke evolucije. Evoluciona psihologija je upravo grana nauke koja se pokazala kao najuspešnija na ovom polju.

Li Kirkpatrik je pre deset godina naveo kako je 'evoluciona psihologija paradigma društvenih nauka u nastajanju [...] i nudi moćan metateorijski bazis za psihologiju ličnosti i [...] psihologiju religije.' Nužno je bilo

poći od jednog materijalističkog, monističkog stanovišta, dakle naučnog stanovišta. Bilo je potrebno shvatiti da je ljudski mozak organ koji se razvio isto kao i ostali organi, dugotrajnim procesom evolucije koju je prvobitno opisao Čarls Darwin. Kao takav, on je nesavršen i podložan istim 'greškama' kao i bilo koji drugi organ. Na osnovu takvog teorijskog rama izraslo je shvatanje da je religija nus-

Ljudska psiha nije ništa više do fizički produkt hiljadugodišnjeg procesa biološke evolucije

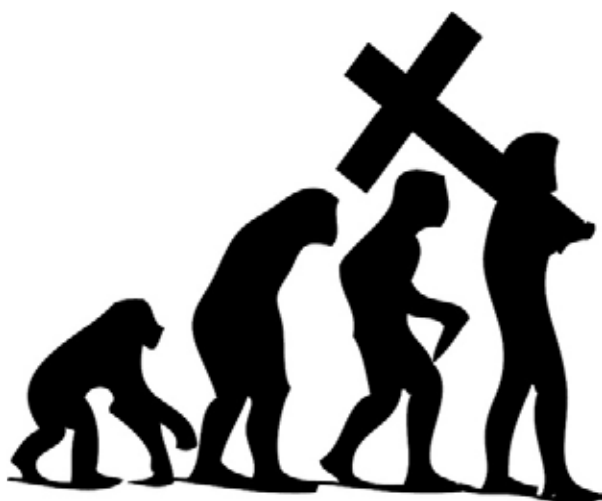
produkt ostalih mnogobrojnih psiholoških mehanizama koji su se razvili zarad rešavanja drugih svakodnevnih problema. Kirkpatrikov esej iz 1999, „Ka evolucionoј psihologiji religije i ličnosti” je rad koji u najkraćim crtama predstavlja dostignuća ove nauke, i taj rad u suštini želim ovde da prikažem, sa značajnim dodacima.

Evoluciona psihologija je bazirana na modernoj evolucionoј biologiji, a tokom dvadesetog veka razvijana u delima pre-

vashodno Hamiltona, Vilijamsa i Triversa. Jedan od najvažnijih koncepata ove grane psihologije je tzv. 'psihološki mehanizam', koji Kirkpatrik smatra za 'najvažniji element analize', dok ga Kosmaides i Tubi definišu kao 'modul za procesuiranje informacija koji je dizajniran prirodnom selekcijom kako bi se usmerio ka određenim instancama okruženja, procesuirao ovu informaciju pomoću specifičnih algoritama, te generisao bihevioralne, kognitivne i emocionalne ishode'. U nusproduktima ovih algoritama, u njihovim takoreći greškama, nalazimo začetke religijske misli. Budući da je homo sapiens sapiens ovakav kakav fizički jeste barem nekih 50.000 godina (nije preterano evoluirao), nije ni čudo da se ovi nusprodukti javljaju i dan danas. Kao posledica koja možda leđi krv u žilama, vrlo je moguće da će biti potrebno da homo sapiens nastavi sa biološkom evolucijom kako bi došlo do nestanka religije. Nažalost, o ovome se još uvek nije pisalo u detalje.

Svaki psihološki mehanizam, dakle, deo je organizma homo sapiensa, koji na svom bazičnom nivou nije mnogo više od mašine za reprodukciju i preživljavanje. Biološka evolucija funkcioniše na osnovu sledećeg (i ovo je često veoma loše i nepravilno shvaćeno). Svaki potomak dvoje homo sapiensa (majke i oca) nije prosto pola-

-majka, pola-otac. Deo majčinog i deo očevog genetskog materijala bivaju preneti u potomstvo, ali ostatak je rezultat mutacije. Mutacija nije ono što se uglavnom misli, to nije groteskno deformisani pipak umesto ruke (kakve možemo videti u filmovima), mada može imati odista grozomorne rezultate (kao što je, primera radi, tzv. harlekinska ihtioza, prilikom koje novorođenče izgleda skoro kao gušter). Mutacija je uglavnom mala, ljudskom oku (ali ne i nauci) najčešće neprimetna promena. Ukoliko dete dvoje roditelja ima nos duži za milimetar i od oca i od majke (uglavnom oca), to je mutacija. Ona može biti bilo šta. I upravo to je i osnova evolucije. Ali kako?

Skrenimo priču sa čoveka na prostije organizme. Bilo koji insekt koji, recimo, živi na kori drveta može biti dobar primer. Jedna takva majušna promena kao što je promena nijanse nekog dela tela može imati neverovatne posledice. Oni insekti čija se boja promeni tako da se više razlikuje od kore drveta biće lakša meta predatorima. Oni insekti čija se boja promeni tako da postane sličnija kori će biti teža meta, i više njih će preživeti. Više njih će imati potomstvo, i sve više njih će imati tu novu boju. Dakle, evolucija je, u suštini, mutacija na osnovu

koje se lakše preživljava (ovo je bilo potrebno objasniti kako bi se razbile zablude da se organizam nekako 'adaptira' okruženju, kao da je to neka vrsta svesnog delanja).

Ljudski mozak funkcioniše na isti način. Lakše preživljavaju oni čije funkcionisanje ovog organa (mozga, kao što je u slučaju insekta bila njegova spoljašnost) evoluirala na način koji preživljavanje omogućava. I kako se onda ponaša mozak, koji je tu da pomogne organizmu da preživi i napravi potomstvo? Evo primera. Homo sapiens je pre više desetina hiljada godina živeo u sakupljačko-

-lovčkim zajednicama u divljini, koja je bila opasna. Nije bilo efektne zaštite od vukova, lavova, otrovnih zmija, zemljotresa, poplava, oluja i sl. U takvom okruženju, kako navodi Gatri, više se isplati pomisliti od grane na zemlji da je zmija nego obratno. Ukoliko se ispostavi da je to što se vidi na zemlji (a izgleda kao prut) zmija, a pomisli se da je prut, šansa postoji da će individua biti ujedena i umreti. Ako se, pak, pretpostavi da je to zmija

(iako možda nije), nema šanse za ujed. Kako je Olkok primetio, prirodna selekcija je dovela mozak do takvog nivoa na kome on interpretira informacije iz spoljašnjosti na adaptivne načine, a ne na istinite. Ono što je ovde važno primetiti je kako je, da ne bi rizikovao i da bi preživeo, mozak napravio grešku u percepciji. Jedan evolucionistički psihološki mehanizam čiji je primarni cilj preživljavanje je napravio grešku. Zapamtimo ovu grešku, ovaj nusproizvod jednog psihološkog mehanizma i krenimo dalje.

Šta je najvažnije jednoj osobi u primitivnoj zajednici?

Preživljavanje. Dakle, zaklon, hrana, a potom i reprodukcija. Mladom homo sapiensu je vrlo brzo tokom života jasno da su za to potrebni roditelji, drugi ljudi, voda, hrana i sl. Vodu, hranu i protekciju mu pružaju upravo

Mutacija nije groteskno deformisani pipak umesto ruke. Ukoliko dete dvoje roditelja ima nos duži za milimetar i od oca i od majke, to je mutacija

ljudi, a prevashodno roditelji. I to je mladom homo sapiensu jasno. On primećuje da je ono što odvaja taj 'važniji svet' od ostalog to što je to jedan 'živi svet'; roditelji su živi, za razliku od kamena, planine ili reke. Isto tako, oni su pokretni. Ovo je možda najvažniji moment za razumevanje religije kao nuspojave. Kognitivnom greškom, nusproizvodom uma, homo sapiens sada prostom analogijom dodeljuje 'status živoga' (kao i status 'važnoga') svemu što se kreće. Ovo se naziva animizam, i u antropologiji je znan kao prvi oblik religijskog mišljenja. Animus, spirit, duh – to je ono 'živo', ono što pokreće, i homo sapiens ga vidi u svemu što se kreće.

Dakle, pripisivanje 'života', 'animusa', 'duha' onome što se kreće je veoma važan momenat u razvoju religije. Koja je najvažnija neživa, a ipak pokretna instanca jednom homo sapiensu? Odgovor je prost i jasan – sunce. Pogledajmo kako je samo, u suštini, majušan

korak od shvatanja da je ono što je živo – pokretno i važno, do toga da se neživom, a važnom pripiše život. Tako je sunce dobilo duh, animus, kao i neke druge važne instance u prirodi (voda, vetar itd.). Zato u velikom broju starih religija primećujemo kult sunca, obožavanje sunca, pogotovu u tzv. plodnom polumesecu, od Egipta do Mesopotamije, gde su se i razvili potom monoteizmi. Kanadski teolog Tom Harpur se poprilično iznenadio kada je, posle mukotrpnog istraživanja, shvatio da je staroegipatsko božanstvo Horus (bog sunca) imalo skoro sve osobine i odlike hrišćanskog Isusa Nazarećanina (kao i nebrojena božanstva pre njega), dok su hrišćani sve do petog veka nove ere obožavali sunce i na rimskim trgovima.

Sa inicijalnim stvaranjem religije kao serije nusprodukata uma koje nam objašnjava evolucionu psihologiju, nauke kao što su antropologija, kulturologija i sociologija postaju sve važnije. Religija se od inicijalne greške u percepciji fizičkog sveta razvila sa razvitkom društvenosti, te je većina instanci koje karakterišu društvo prenesena i na 'božansko'. Zašto je, kako primećuje čuveni biolog Ričard Dokins, skoro svaka religija preplavljena rodbinskim odnosima? Otac je na nebu, braća i sestre u manastirima, pa i sveta majka je takođe tu. Striktno biološka, tj. na nivou ljudskog mozga psihološka svest o tome da su rodbinski odnosi bitni se vrlo lako prenosi istom nuspojavom na 'onostrano'. Kripen i Mačalak ovo objašnjavaju kao 'hipertrofirani proces razaznavanja roda', gde su 'mehanizmi za razaznavanje rodbinskih veza poremećeni kako bi se formirale zajednice fiktivnih familija', dok Venegrat napominje da je pojam boga tu kao nado-gradnja jednog 'nadroditelja'. Još jedan od mehanizama koji su ovde

'loše' funkcionisali je i mehanizam čiste pragmatike (kad organizam pokušava da uz što manje napora nešto postigne), čiji je nusprodukt prebacivanje odgovornosti na nepostojeća bića.

Budući da je religija shvatanja i kao odgovor (ma koliko neuspešan) na strah od smrti (kako su tvrdili filozofi Tit Lukrecije Kar i nobelovac Bertrand Rasel, a i veoma neuspešno Seren Kjerkegor), Venegrat je postavio pitanje zašto se homo sapiens toliko plaši smrti. Njegovo obrazloženje nam govori o strahu od gubitka rodbine (koja je, kako smo videli,

Kada se detetu ponavlja kako postoje mistične sile na nebu, kako su neki ljudi hodali po vodi i kako zmije govore a konji lete, ono to automatski prihvata

veoma važna u primitivnoj zajednici), dok su neki autori videli i biološku predispoziciju za strah od smrti kao strah od mrtvog tela, koje može biti zaraženo, inficirano, te stoga i opasno.

Dokins je ovaj fenomen (nusprodukta biološkog mehanizma u mozgu) objasnio uz pomoć paralele sa moljcima i njihove poznate smrti stremljenjem ka izvoru svetlosti. Naime, evolutivni mehanizmi moljaca (i mnogih drugih insekata) su se razvili pre no što se pojavilo veštačko svetlo, koje je relativno nova stvar na planeti Zemlji (kad se sagledava iz ugla nastanka i razvitka života na njoj).

Pre veštačkog svetla, njihov mozak je koristio svetlost nebeskih tela, komandujući tako da se ceo organizam usmerava pod određenim uglom u odnosu na svetlo na nebu. Sa pojavom svetlosnih izvora na tlu zemlje, ovaj mehanizam, koji je do tada sasvim dobro interpretirao svetlo, počinje da funkcioniše loše, i upravlja moljca spiralno u sam izvor svetlosti, gde isti i umire. Ista teorija sa lakoćom objašnjava ne samo nastanak, ali i transfer religije u današnjoj zajednici.

Kako Dokins navodi, budući da je ljudski vek prilično kratak, mladi homo sapiens ne može sebi da dozvoli da sve uči na principu probe i greške. Isto tako, ovaj princip je veoma opasan. Zamislimo šta bi bilo kada bi deca, umesto da saslušaju roditelje i pogledaju levo i desno pre no što pređu ulicu, išla sama na slepo i tek kad nekoliko njih pogine, ostali bi videli da treba da se pogleda unaokolo. Zato je um mladog čoveka, deteta, otvoren da prihvati doslovce bilo šta, da bi mogao da prihvati prevashodno važne informacije koje će mu sačuvati život. Međutim, taj suviše otvoreni um ima i svoj nusprodukt, a to je činjenica da on prihvata sve i bilo šta. Zato, kada se detetu kaže (i ponavlja do besvesti) kako postoje mistične sile na nebu, kako su neki ljudi hodali po vodi i kako zmije govore a konji lete, ono to automatski prihvata, i vrlo je teško 'izbrisati' takvu memu (kulturološku instancu) iz uma odraslog čoveka. Upravo taj nusprodukt je dečije prihvatanje religije koju im nameću roditelji ili okruženje.

Evoluciona psihologija nam objašnjava mnogo. Dok crkve niču poput pečuraka posle prolećnog pljusk, više je nego nužno prihvatiti jedan metodološki funkcionalan, faktografski pravilan, naučni pogled na religiju, pogled koji objašnjava više nego što se od njega očekivalo. ■

Ateisti Srbije - Postanje

Krećemo u akciju protiv uticaja crkve na državna pitanja, protiv pravoslavnog katehizisa u školama i protiv nametanja religije, u ovom slučaju pravoslavne, kao podrazumevajuće i obavezne za sve građane Srbije

„Sve to je krenulo, a gde drugo nego na 'Fejsbuku'. Na zvaničnom sajtu Udruženja 'Ateisti Srbije', preko 200 ljudi podnelo je zahtev za upis u spisak članova udruženja, dok 'Fejsbuk' grupa tog udruženja broji preko 2000 članova, i njihov broj se stalno povećava“, priča za „Veliki prasak“ dr Andrija Šrek, predsednik Upravnog odbora Udruženja „Ateisti Srbije“.

„Sve je počelo tako što sam 2009. godine, iritiran sve većim prodorom SPC u nastavne i naučne institucije, gde joj, po mom mišljenju, nije mesto, na „Fejsbuku“ pokušao da nađem grupu ateista kojoj bih se priključio. Shvativši, na svoje zaprepašćenje, da takva grupa u Srbiji ne postoji, odlučio sam da je osnujem. Vrlo brzo su se prepoznali ljudi različitih obrazovnih profila, nacionalnosti, političkih uverenja i počeli, najpre neobavezno, da razmenjuju fotografije, video-snimke i citate na temu besmisla religije i verovanja u natprirodna bića bilo koje vrste. Posle izvesnog vremena, u tako opuštenu atmosferu počeli su da „uleću“ i javljaju se i navodno iritirani vernici, koji su počeli da prete i vređaju svakog od nas. U početku smo pokušali sve da okrenemo na šalu, ali smo vrlo brzo shvatili da se oni ne šale i da je vreme da i mi sebe shvatimo ozbiljno. Tako smo odlučili da se nađemo 18. oktobra 2009. godine na neformalnom sastanku u Beogradu, gde bismo videli najpre ko se usuđuje da dođe, a onda i da se dogovori-

mo o budućem delovanju. Odmah smo osetili kao da se znamo sto godina. Zaključili smo da treba osnovati udruženje građana kako bi naše buduće akcije i aktivnosti imale mnogo veću težinu. Potom je pokrenut i zvaničan sajt **ateisti.com**, koji je postao otvoren za svakoga s prostora bivše države ko želi da se priključi ateističkom pokretu i uključi u diskusije. Osnivačku skupštinu održali smo 27. decembra 2009. godine, a već početkom 2010. upisani smo i u registar Agencije za privredne

registre. Krećemo u akciju protiv uticaja crkve na državna pitanja, protiv pravoslavnog katehizisa u školama i protiv nametanja religije, u ovom slučaju pravoslavne, kao podrazumevajuće i obavezne za sve građane Srbije“, kaže Šrek.

On kaže da, kao dete iz mešovitog braka, nije kršten ni u jednoj crkvi, jer njegovi roditelji, majka pravoslavne vere, a otac katoličke, nisu to želeli, „da ne bi nekoga uvredili“, pošto se, kako ističe, „nekada u Vojvodini živelo u pravom zajedništvu, uvažavajući

različitosti i bez bilo kakvih oblika pritisaka“.

„Kako sam odrastao, učio, posmatrao svet oko sebe, analizirao ga i počeo da se bavim naukom, shvatao sam da ne postoji ni Uskršnji zeka, ni Petar Pan, ni Deda Mraz, ni Manitu, ni Zagor Te-Nej, ni bog, niti bilo kakvo natprirodno biće koje sa strane upravlja mojim životom i da sve, zapravo, zavisi od mene i od ljudi koji me okružuju. Priroda, naravno, ima svoje zakonitosti, koje nauka iz dana u dan sve eksplicitnije objašnjava i zaista ne vidim potrebu da u današnje vreme i dalje verujemo u bogove i molimo se njima, jer nam nauka nudi odgovore na većinu pitanja o svetu, ali samo pod uslovom da smo otvoreni i spremni da prihvatimo ta objašnjenja“, naglašava Šrek.

Na pitanje da li se slaže sa mišljenjima da je ateizam, ipak, oblik tvrdog verovanja da božanstva ne postoje, za razliku od agnosticizma, koji smatra da je postojanje boga nemoguće utvrditi, Andrija Šrek odgovara da ateizam nije „verovanje“, već da ateisti shvataju život kroz naučno dokazane činjenice, kao što je, na primer, teorija evolucije.

„Evolucija nije „samo teorija“ da je život nastao „iz ničega“, teorija o nastanku univerzuma ili teorija „da je čovek nastao od

majmuna“, prazna priča bez praktičnog značaja. Evolucija je teorija i činjenica! Često se može čuti tvrdnja da „evolucija nije dokazana, jer da jeste, onda bi bila zakon evolucije, a ne teorija evolucije“. Teorija evolucije jedna je od najbolje dokazanih ideja u modernoj nauci i predstavlja kamen temeljac moderne biologije, biohemije i medicine“, navodi Šrek.

Ateisti ne mrze vernike, ističe naš sagovornik, i naglašava da, prema njegovom mišljenju, svi koji privatno ili javno u crkvi, čine bilo šta u vezi sa religijom što ne ugrožava život i slobodu drugih ljudi, imaju pravo i slobodu da to rade kad god žele. Ipak, za njega je nedopustivo mešanje crkve i njenih predstavnika u poslove države, kao i „nametanje moralnih pravila i normi zasnovanih na religijskim tekstovima“.

Šrek smatra da se nepotrebno potencira to što „Ateisti Srbije“ slave „Darvinda“ i to dva puta godišnje – 12. februara, na dan rođenja Čarlsa Darvina, i 24. novembra, kada je Darwin objavio svoje „Poreklo vrsta metodom prirodne selekcije“. Naravno, ozbiljan deo ideje je da zaposleni ateisti ne budu diskriminirani u okviru Zakona o radu, po kome vernici imaju pravo na slobodan dan u vreme takozvane slave, a ateisti ga nemaju jer ne slave „svece“. „Ja

sam svoj slobodan dan iskoristio bez ikakvih problema“, objašnjava Šrek.

Raskrštenica za nevernike

Svako ko bude želeo, moći će da zatraži od Udruženja „Ateisti Srbije“ da mu izda sertifikat za odricanje od vere, takozvanu „raskrštenicu“, priča Andrija Šrek. Ovaj dokument je, kako kaže, namenjen pre svega onim ateistima koji su protiv svoje volje kršteni dok su bili mali, a u međuvremenu su „na osnovu naučnih dokaza i zdrave pameti zaključili da bog ne postoji“.

Udruženje, kako ističe, polako uspostavlja kontakte sa udruženjima ateista u zemljama bivše Jugoslavije i drugih susednih zemalja, a jedna od akcija bila je u okviru internacionalnog udruženja „Atheists In Action“ povodom 8. marta, kada su u centru Beograda i Novog Sada delili flajere sa citatima iz Biblije i Kurana, ukazujući na činjenicu da „religiozne doktrine tretiraju polovinu svetske populacije kao manje vrednu“.

Šrek smatra da aplikacije na majicama koje nose ateisti nisu uvredljive za vernike, dodajući da je za njega uvredljivo to što su gradovi u Srbiji, izgleda, „počeli da se takmiče ko će novcem poreskih obveznika sagrađiti veći krst“! ■

PREMA PODACIMA POSLEDNJEG POPISA IZ 2002.GODINE:

•95% GRAĐANA SRBIJE JE RELIGIOZNO •85% JE PRAVOSLAVNO •0.5% SU ATEISTI

DA LI SMATRAŠ DA OVI PROCENTI PREDSTAVLJAJU REALNO STANJE U SRBIJI?

NA OSNOVU OVAKVIH PODATAKA DRŽAVA JE OMOGUĆILA SPC-U DA:

- SE MEŠA U DRŽAVNE POSLOVE I REŠAVANJE BITNIH DRŽAVNIH PITANJA
- UVODI VERSKU NASTAVU
- UVODI VERSKE OFICIRE U SASTAV VOJNIH JEDINICA
- DOBIJA OGROMNA SREDSTVA IZ BUDŽETA

DA LI SMATRAŠ DA JE TO U SKLADU SA USTAVOM ODREĐENIM SEKULARNIM UREĐENJEM DRŽAVE SRBIJE?

POPIS 2011

AKO NISI RELIGIOZAN ZABOGA RECI TAKO!

Religija kao fikcija

Kada vam fikcija postane stvarnost, tuđe bajke su realna pretnja. Osim toga, hrišćanstvo već ima svog protagonistu koji se vratio iz mrtvih, a konkurencija nikad nije poželjna. Iz istog razloga, George Lucas ne dozvoljava neovlašćenim autorima da pišu o Džedajima

A teistička kritika religija se često poziva na činjenicu da je svaka religija u suštini zasnovana na nekoj priči, bajci ili izmišljotini. Kao odgovor, apologetika religije kreće u odbranu, tvrdeći da je njihova „priča“, zapravo, stvarna. Fikcija je u prirodi ljudskog bića. Informacija predstavljena čoveku u formi priče mnogo će lakše i brže biti prihvaćena, nego ako se servira kao ogoljen iskaz.

U potrazi za ilustracijom ove teze, pada mi na pamet premijera filma „Dan nezavisnosti“, koji počinje sa vanzemalcima koji uništavaju Belu kuću, na radost svih nadripatriota balkanoidnog tipa u publici. Do kraja filma, svi su oduševljeno aplaudirali patriotiskom govoru predsednika SAD-a. Činjenica da je publika između pomenuta dva trenutka sat i po pratila neku tuđu stvarnost kao svoju, učinila je svoju.

Namerno pribegavanje narativima koji će nas odvesti u drugačije stvarnosti makar nakratko naziva se eskapizam. Na taj način bežimo od „stvarne“ stvarnosti.

Takođe, ljudskom umu je potrebna zaokružena priča. Bez narativa, svaki put kada bi neki predmet pao na zemlju to bi bio slučaj za sebe, potpuno izolovan od svih drugih sličnih slučajeva. Takav način posmatranja stvarnosti nam nije od neke koristi. Mi, međutim, imamo mogućnost shvatanja sleda koji će sve te činjenice povezati u priču da predmeti moraju pasti „nadole“.

To je već saznanje koje nam jeste od nekakve koristi. Narativi nam omogućavaju da izađemo na kraj sa podacima koje nam neposredna iskustva pružaju. Logički valjan proces zaključivanja ove vrste potpao bi pod naučni metod.

Ovakav proces nam donosi naučne teorije, za koje još ne možemo tvrditi da u potpunosti odgovaraju načinu na koji svet oko nas funkcioniše, ali predstavljaju najobjektivnije i najvernije objašnjenje proverljivih činjenica.

Priča, bez obzira na to što nije stvarna, može postati deo naše ličnosti

Ipak, većina narativa sa kojima se svakodnevno susrećemo ne spada u kategoriju opisnih i nije moguće doći do ikakvih dodirnih tačaka sa stvarnošću. Uzmimo, na primer, ideju da je privatna svojina neprikosnovena, jedan od osnovnih narativa modernog kapitalističkog društva. Društvo ga uzima kao očiglednu istinu, ali ne postoji način da se bilo koji njegov deo pokaže proverljivo tačnim.

Kao i kod religija, način na koji izlazimo na kraj s takvim narativima je „uzmi ili ostavi“ pristup, gde će svaka strana diskusije moći da iznese argumente zašto je njihova pozicija ispravnija, ali istinitosna vrednost je uvek nula. Ne postoji

ništa u vezi s neprikosnovenošću privatne svojine što tu ideju čini u bilo kom smislu stvarnom – u pitanju je samo narativ za koji se možemo dogovoriti da ga usvojimo ili ne usvojimo kao društvo.

Zanimljivo je, međutim, posmatrati koliko duboko su ljudi voljni da se uključe u neki narativ. Priča koja posebno snažno rezonuje kod svoje publike može biti usvojena kao sastavni deo identiteta fanova. Posmatrajući modernu filmsku industriju, možemo jasno primetiti fenomen kulturnog filma, tj. filma oko kojeg se stvorila neformalna grupa veoma lojalnih fanova. Ako popularnost filma dovoljno poraste, a grupa fanova bude dovoljno glasna i uticajna, kultura razvijena unutar grupe može se preliti u popularnu kulturu i postati deo identiteta cele generacije ili čak generacija. Priča, bez obzira na to što nije stvarna, može postati deo naše ličnosti.

„Star Wars“ franšiza je odličan primer ovoga. Još od prvog filma, „Star Wars“ svet ima kulturni status, koji je tokom vremena porastao do neverovatnih veličina. Šest filmova, crtana serija, bezbroj novela i igara svojoj su publici servirali jedan neosporno nestvaran svet, ali i ostavili neizbrisiv trag na zapadnu, a verovatno i svetsku kulturu. Počevši od majica i igračka preko korišćenja ključnih fraza („May the Force be with you!“), do vrlo kompleksnih i skupih kostima, fanovi će iskoristiti svaku priliku da saopšte svom okruženju njihovu privrženost. Primetimo

U fiktivnom narativu sve je moguće, pa se može naići na tako smešne pojave kao što je sukob SPC-a sa pokušajem popularizacije legende o vampiru Savi Savanoviću

da se identično ponašanje može videti kod pripadnika bilo koje religije. Hrišćanin narativ svoje religije mora učiniti opipljivijim i stvarnijim kroz nošenje ključnih simbola, ponavljanje magičnih mantri i učestvovanje u manje ili više formalnim ritualima.

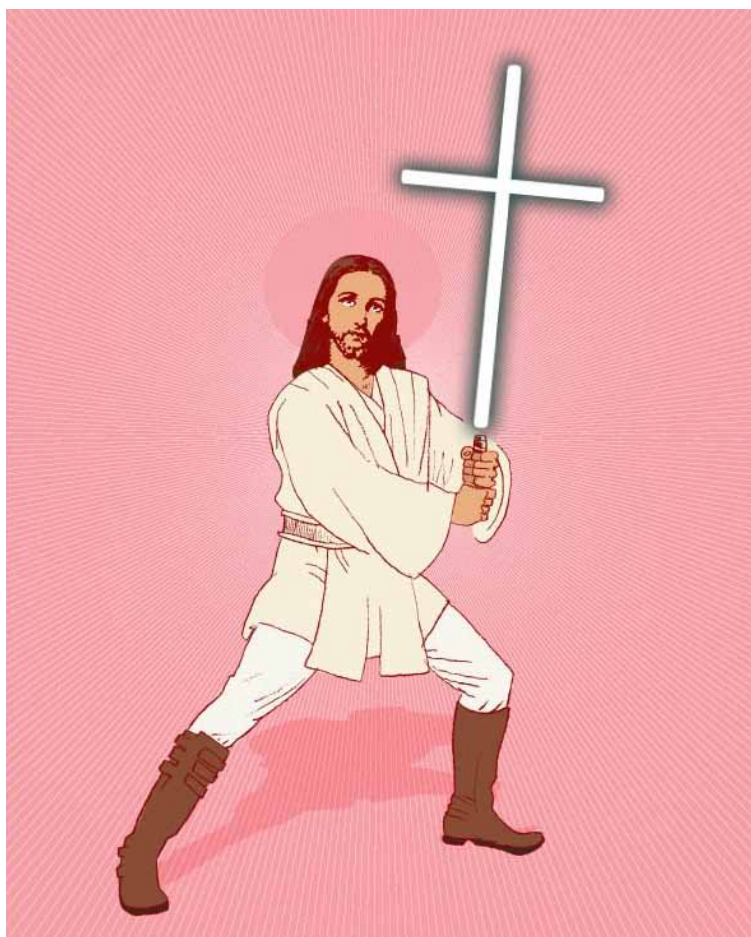
Kada tako veliki broj ljudi prihvati narativ kao svoj, lokalizovane skupine će dodavati svoje ideje i interpretacije narativu. Mnogi će hteti da prošire taj fiktivni svet sopstvenim pričama. Detalji počinju da se razilaze, sitne protivurečnosti prerastaju u krupne protivurečnosti. Cela stvar postaje sve manje jasna, sve manje uniformna. Ovo je, inače, prilično normalna stvar za bilo koji fiktivni narativ. Razlika je, međutim, što „Star Wars“ iza sebe ima instituciju koja polaže prava na taj narativ. Cela tvorevina je, dakle, velikim delom centralizovana i fanovi se često okreću matičnoj instituciji za pojašnjenja kako bi zvanična verzija trebalo da izgleda. Gubitak kohezije i razgrnavanje bilo koje popularne ideje je neminovno, ali u ovakvom slučaju moguće je jako dugo održavati prividnu jedinstvenost. Makar i samo na spoljnom nivou.

Na sličan način, istorija abrahamskih religija je, između ostalog, istorija izlaženja na kraj sa vrlo raznolikim interpretacijama matičnog sadržaja na način koji bi ga i dalje predstavio kao jedinstven, monolitan narativ. Samo u neverovatno velikom broju različitih denominacija hrišćanstva možemo videti koliko je takva težnja uzaludna. Uzmemo li u obzir još i često neskriveno antagonistički odnos Talmuda, Biblije i Kurana (ubacimo tu, zabave radi, i totalnu šizofrenost Knjige Mormona), a svi pretenduju ka tituli jedine ispravne verzije, njegovo jedinstvo iščezava u vidu lastinog repa.

S obzirom na to da posredi nije narativ opisne prirode, ne postoje proverljive tačke dodira sa stvarnošću. Ostaje samo nagomilavanje fikcije i pokušaji razjedinjenih grupa autora i interpretatora da svoje shvatanje predstave kao ispravnije od drugih. Budući da je u fiktivnom narativu bukvalno sve moguće, neminovno je da se racionalni kompas takvih ljudi nepovratno gubi, pa se može naići na tako smešne pojave kao što je sukob SPC-a sa pokušajem popularizacije legende o vampiru Savi Savanoviću. Kada vam fikcija postane stvarnost, tuđe bajke su realna pretnja. Osim toga, hrišćanstvo već ima svog protagonistu koji se vratio iz mrtvih, a konkurencija nikad nije poželjna. Iz istog razloga, Džordž Lukas ne dozvoljava neovlašćenim autorima da pišu o Džedajima.

U suštini, ljudi na isti način prihvataju narative „Star Wars“ filmova i hrišćanske religije. Jedina razlika je što jedan od ta dva narativa ljudi biraju da shvate kao doslovnu istinu. Saživljavanje sa pričom za potrebe zabave, ili čak zato što je smatramo delom našeg identiteta, sasvim je normalna stvar. Mnoge vredne pouke se mogu izvući iz bilo koje priče, pa i iz „Star Wars“ filmova. Ipak, niko ne bi imao ni trunku sumnje da nešto ne valja sa osobom koja bi o Luke Skywalkeru govorila kao da je stvarna ličnost samo zato što je živeo „jako davno, u udaljenoj galaksiji“. Ili da je „Star Wars“ jedina priča koja sadrži životne pouke. Termin koji koristimo za ljude koji se iz bilo kog razloga toliko izgube u fiktivnom narativu je deluzija.

U redu je da se pretvarate i maštate da ste Džedaj, ali nije u redu da očekujete od društva da se prema vama ponaša kao da ste Džedaj. A još manje je u redu insistirati da se deca vaspitavaju kao Džedaji. Deluzija je mentalni poremećaj, a ne validan pogled na svet. ■

Verska služba u VS

Da bi se pravilno razumeo proces tihe klerikalizacije vojske koji dobija svoj manifestni epilog, valja se osvrnuti na skoriju predistoriju odnosa crkve i vojske

Priča o uvođenju verske službe u Vojsku Srbije (VS) već se duže vreme provlači po medijima i najavljuje, ali bez nekog vidljivog efekta. Razlog tome se možda može tražiti u poslovičnoj inerciji vojske kao institucije, ali je mnogo verovatnije objašnjenje da se, naprosto, još nisu stekli povoljni politički uslovi, uprkos očitoj težnji kako Srpske pravoslavne crkve, tako i određenih struktura unutar VS. Najnovije najave iz Ministarstva odbrane odnose se na slanje Predloga uredbe za regulisanje zvaničnog uvođenja verske službe Skupštini tokom proleća tekuće godine. Da li to znači da su se „složile kocikce“, ostaje da se vidi.

Da bi se pravilno razumeo proces tihe klerikalizacije vojske koji dobija svoj manifestni epilog, valja se osvrnuti na skoriju predistoriju odnosa crkve i vojske.

Tokom devedesetih dolazi do prvog stidljivog približavanja SPC i VJ, osobito na inicijativu kadrova tadašnje uprave za moral pri Generalštabu, koji su u ovakvom približavanju videli šansu za nadomešćivanje ideološke praznine ostale nakon raspada SFRJ i zvanične komunističke ideologije.

Međutim, i pored zvanične, sekularne politike devedesetih, ideja o integrisanju religije (osobito SPC-a kao dominantne denominacije) u oružane snage SRJ očigledno je duboko uzela maha, naročito tokom i nakon NATO intervencije na Kosovu, jer je bilo gotovo nemoguće simbolički razdvojiti etnički nacionalizam, koji se prirodno

nametnuo kao moralna strategija režimu, od pravoslavne religioznosti, nasuprot deklarativnom građanskom nacionalizmu u koji se, očigledno, nije imalo dovoljno poverenja. Trauma zbog gubitka Kosova, „svete srpske zemlje“, snažno je delovala na kolektivnu svest i zato nije čudno što, odmah nakon promene režima, u decembru 2000, dolazi do otvorenog deklarisanja želje za integracijom crkve u vojnu strukturu kroz organizovanje okruglog stola na temu „Vojska i vera“, od strane Uprave za moral Generalštaba VJ. Čak je i sam pregled učesnika interesantan kao ilustracija odnosa vojske i verskih zajednica. Tako su, na primer, na okruglom stolu učestvovali policijski kapetan Zoran Luković, savezni ministar vera dr Bogoljub Šijaković, protorej Žarko Gavrilović, kao i Nebojša Krstić – vođa i osnivač Otačastvenog pokreta „Obraz“. Istovremeno, poziv za učešće su odbili predstavnici Rimokatoličke crkve, Ministarstvo kulture RS i Crnogorska akademija nauka i umetnosti.

Uprkos zaključcima ovog okruglog stola da je uvođenje bogoslužjenja i drugih verskih aktivnosti imperativno, kako na planu ojačavanja borbenog morala i patriotskog duha, tako i kao program identitetskog prestrojavanja, u sledećih nekoliko godina nije učinjen nikakav konkretan pomak u smeru realizacije ove zamisli. Država je bila zaokupljena nizom drugih problema i, iako je u pokušaju približavanja SPC-u premijer Zoran Đinđić podržao uvođenje

veronauke u sistem osnovnog i srednjeg školstva, kao i uvođenje Bogoslovskog fakulteta u Beogradski univerzitet, pitanje verske službe u okviru armije ostavljalo se po strani. Krajem 2003. unutar Vojske SCG doneta je odluka o potrebi za uvođenjem vojno-svešteničke službe u sastav, što je rezultovalo formiranjem radnog tima pri Ministarstvu odbrane, koji je uradio komparativnu analizu ovakvih službi u stranim armijama i predložio model za VSCG, koji je naišao na odobravanje od strane Sinoda Srpske pravoslavne crkve.

Otprilike u to vreme (oktobar 2003) započeta je i realizacija služenja vojnog roka u civilnoj službi, shodno Uredbi o izmenama Uredbe o vršenju vojne obaveze, koja izričito pominje prisustvo teologa u regrutnoj komisiji. Predviđa i mogućnost konsultovanja sa predstavnicima verskih zajednica pri odlučivanju o zahtevu za civilno služenje, a, takođe, i sa stručnjacima, ako su razlozi verske prirode. Ovo rešenje je u svojoj biti bilo problematično, jer je uvek ostavljalo mogućnost regrutu da se izjasni kao ubeđeni pacifista i na takav način izbegne ovaj svojevrsan verski sud, čak i ukoliko je njegova motivacija zapravo verske prirode, pa se na njemu i nije insistiralo. Ipak, samo postojanje ovakvog pravnog provizorijuma u regrutnoj komisiji predstavlja potencijal za narušavanje ljudskih prava u slučaju eventualnog pooštavanja regrutnih kriterijuma i ponovne militarizacije regrutnog potencijala.

Za odnose sa Vojskom Srbije u

Svetom arhijerejskom sinodu imenovan je episkop jegarski vladika Porfirije, koji je insistirao na činjenici da je Vojna gimnazija jedina srednja škola u zemlji koja nije imala organizovanu versku nastavu, što je rezultiralo potpisivanjem plana saradnje Vojne akademije i Odbora za versku nastavu beogradsko-karlovačke Arhiepiskopije. Veronauka je 2008. uvedena u nastavni plan i program Vojne akademije. Takođe, organizovana su poklonička putovanja na Svetu goru i posete svetinjama po Srbiji, krštenja studenata, pa čak i osvešćavanje fudbalskog terena.

Razlozi koji se obično navode kao opravdanje za uvođenje verske službe u jedinice VS sumnjive su prirode, jer se oslanjaju ili na tradiciju ili na poštovanje slobode veroispovesti pripadnika vojske ili, u nedostatku drugih argumenata, na ugledanje na druge armije, osobito iz NATO-a u kojima postoje verske službe.

Prvi argument se može nominalno uvažiti, ali se, ipak, mora imati na umu da je Srbija dvadeset prvog veka dosta drugačija zemlja od one s početka dvadesetog. Veliki broj ljudi nije religiozan i naturanje verske službe može imati upravo suprotnu funkciju od nameravane, to jest da podvaja umesto da integriše.

Drugi argument nije validan zato što su verska prava pripadnika Vojske Srbije (VS) u potpunosti već zagarantovana trenutno važećim Pravilom službe, kao i Zakonom o VS.

S druge strane, pošto su verske organizacije politički i ideološki subjekti *par excellence*, da li će onda potpasti pod članove 12, 13 i 14 Zakona o VS, kojima se zabranjuje isticanje političkih obeležja, učestvovanje na političkim događajima u uniformi i garantuje ideološka, interesna i stranačka neutralnost VS? Šta će se desiti ukoliko vođstvo neke od veroispovesti zastupljenih

u službi dođe u konflikt sa ustavnim poretком државе Srbije? Da li će, u tom slučaju, vojni sveštenici ostati lojalni svojim nadređenima u vojnoj ili u verskoj hijerarhiji? Da li to znači da nas očekuje promena Zakona o VS zarad usklađivanja sa Uredbom o uvođenju verske službe, umesto da bude obratno?

Takođe, često se navodi i uporište u religiji kao pozitivan uticaj na psihologiju vojnika. Međutim, dužnosti psihološke podrške vojnicima već obavljaju kvalifikovani vojni psiholozi koji su specijalizovani za rad u trupi, te je argument o psihosavetodavnoj funkciji vojnih sveštenika bespredmetan i može samo da dovede do dupliranja dužnosti i konflikta nadležnosti u praksi.

U drugim armijama NATO-a, ali i Rusije, postoje verske službe, uglavnom samo za brojnije i/ili od države priznate religije. Izuzetak su oružane snage SAD-a, gde je, zbog izvanredno liberalnog odnosa države prema crkvama, postalo moguće da čak i minorne verske zajednice, poput, recimo, pagana, dobiju svoju službu. Ipak, upravo je SAD dobar primer za potencijalne probleme koji mogu da nastanu sa institucijom vojnog sveštenstva. Naime, tokom poslednje decenije, došlo je do svojevrsnog prodora uticaja *born-again* evangelističkog pokreta u vojne strukture, naravno, uz prećutnu podršku Bušove administracije, što je dovelo do disproporcionalne koncentracije ove denominacije u nekim segmentima oružanih snaga, osobito u elitnom vazduhoplovstvu. Takođe, posebno su problematični slučajevi u kojima su se vojni sveštenici, bez znanja svojih pretpostavljenih, ili, pak, uz njihovo prećutno odobrenje, bavili prozelitizmom lokalnih populacija u Avganistanu i Iraku, navodeći da im je dužnost da ih prevedu na „pravu veru“, iako je to bilo shvaćeno kao provokacija i religijski aspekt krstaškog rata protiv Islama od strane domaće populacije i,

shodno tome, imalo nasilne epilogе, koji su ugrožavali živote vojnika na terenu. Prema tome, teško da to može biti svetao uzor za kojim se treba povoditi.

Ovo su vrlo ozbiljna pitanja, na koje zvaničnici Ministarstva odbrane ne daju nikakve odgovore, a veliko je pitanje i kako će izgledati očekivana Uredba o regulisanju odnosa Ministarstva odbrane i crkava, pošto, za razliku od Zakona o VS, nije bila predmet javne debate i nije bila izložena analizi i komentarama nezavisnih eksperata.

Takođe, postavlja se i pitanje opravdanosti fiskalnog izdatka koji proističe iz zapošljavanja oko trideset vojnih sveštenika u oficirskim činovima u skladu sa pozicijom koju zauzimaju, osobito u vreme intenzivne krize, kada je na hiljade iskusnih starešina otpušteno iz službe ili penzionisano, upravo zbog smanjenja izdataka za odbranu zemlje. Da li bi sistem odbrane imao više koristi od trideset dokazanih oficira ili proporcionalnog broja profesionalnih vojnika, umesto sveštenika? Vojska već više od dve decenije nije dobila nijedan nov tehnički sistem od strateškog značaja, ali je, zato, prioritet uvođenje vojnog sveštenstva.

Ono što je, ipak, verovatno najbitnije jeste činjenica da se ovim činom blatantno gazi Ustav Republike Srbije, koji garantuje razdvajanje crkve od države. To nije ništa novo i samo je nastavak desetogodišnje tendencije koja je rezultirala time što smo dobili veronauku u školama, verske fakultete na teretu budžeta, zamalo i kreacionizam u osnovnoškolskim udžbenicima i situaciju u kojoj verske vođe, koje građani Srbije nisu birali, imaju uticaja na kreiranje politika koje imaju posledice po sve, a ne samo pripadnike njihovih verskih zajednica. Ovaj potez Ministarstva odbrane samo će imati za posledicu ukupno slabljenje sistema odbrane, a ne njegovo jačanje. ■

Ričard Dokins

Dokins je kategoričan u tome da svako slepo verovanje može imati isključivo negativne posledice, navodeći kako je religija uvek služila kao izgovor kojim se mogu opravdati i najgnusniji zločini, kao i to da je religijska zatucanost uvek kočila svaki progres i gušila slobode pojedinca

Već pri samom pomenu ateizma, većini ljudi koja je iole upoznata s tom materijom, ime Ričarda Dokinsa (Richard Dawkins) nameće se kao prva asocijacija. I zaista, njegova bibliografija, dokumentarni filmovi, kao i brojna predavanja koja je održao, upućuju na to da je reč o jednom od vodećih aktivista za širenje i afirmaciju ateizma. Šta je, zapravo, to što ga je stavilo na čelo modernog pokreta koji se zalaže za odbacivanje svakog slepog verovanja?

Rođen u Keniji 1941. godine i odrastavši u, kako sam kaže, „normalnom anglikanskom vaspitanju“, Dokins već u tinejdžerskim danima napušta ideju o božanskom tvorcu, uvidevši da je teorija evolucije, sa kojom se u to vreme upoznaje, mnogo bolje objašnjenje za složenost i raznolikost života na Zemlji. Diplomiravši zoologiju 1962. godine na Univerzitetu u Oksfordu, nekoliko godina kasnije stiče i doktorsku titulu. U periodu od 1967. do 1969. radi kao asistent na Univerzitetu u Berkliju, da bi se 1970. vratio u Britaniju, gde na Oksfordskom univerzitetu dobija mesto predavača, a od 1995. i redovnog profesora, na kome ostaje do 2008., kada se povlači sa te pozicije.

Dokins dospeva u žižu javnosti već sa svojom prvom objavljenom knjigom, „Sebični gen“ iz 1976. U ovoj naučnopopularnoj knjizi, Dokins zastupa gledište po kome je gen osnovna selektivna jedinica

u evolutivnom procesu. Prema genocentričnom viđenju evolucije, zasniva i teoriju o uzajamnom altruizmu među životinjama, u kome jedinka pruža korist drugoj, očekujući istu (ili sličnu) uslugu za uzvrat. Tvrdi da su, iz perspektive pojedinačnog gena, ostali geni deo okruženja na koje se ovaj prilagodio. U knjizi, takođe, uvodi i novi termin – mem (meme), koji

*Moderna nauka
i današnje
shvatanje morala
su nespojivi sa
jednim
zatvorenim
sistemom kakav
je verski, koji
ne trpi nikakve
promene i
preispitivanja*

predstavlja kulturološki ekvivalent genu. Dokins pravi paralelu između širenja ideja (misli) i kopiranja gena: ako je ideja uspešna, brzo će se raširiti. Ideja će, neminovno, trpeti promene – kako u prostoru, tako i u vremenu, što zbog činjenice da ljudi nisu savršeni replikator, što zbog prilagođavanja ideje već ustaljenim običajima sredine u kojoj se nalazi, stvarajući tako

nove meme. Ako samo pogledamo izdiferenciranosti bilo koje veće religije i razlike u njenom upražnjavanju širom sveta, biće nam jasno o čemu Dokins govori. Od osamdesetih godina prošlog veka, memetika funkcioniše kao zasebna grana nauke.

Svoju literarnu borbu protiv pseudonauke kreacionizma započinje 1986. godine, izdajući knjigu „Slepi časovničar“, kojom argumentovano pobija ideju inteligentnog dizajna, pokazujući kako je prirodna selekcija dovoljna da objasni funkcionalnost, kao i nivo kompleksnosti na kome se živi svet nalazi, bez uplitanja više sile. Dokins i nekoliko narednih knjiga izdaje u sličnom maniru: „Reka iz raja“ i „Uspón uz planinu neverovatnosti“ bave se evolucijom, „Đavolov kapelan“ predstavlja kolekciju Dokinsovih eseja koji se bave pitanjima religije, nauke, evolucije, memetike itd., dok u knjizi „Priče predaka“ opisuje razvoj čoveka. U međuvremenu, snima nekoliko dokumentarnih filmova koji imaju za cilj popularizaciju nauke, a učestvuje i u brojnim predavanjima i debatama, obrađujući teme za koje se već specijalizovao – razvoj života na Zemlji i borba protiv svakog verovanja koje nije potkrepljeno dokazima.

Kao vrhunac njegove kritike religije, 2006. izlazi knjiga „Zabluda o Bogu“, a naporedo s njom i dvodelni dokumentarni film „Izvor sveg zla?“. Knjiga na ubedljiv način pokazuje iracionalnost svake

**THERE'S PROBABLY NO GOD.
NOW STOP WORRYING AND ENJOY YOUR LIFE.**

religijske dogme, ukazujući na to kako su moderna nauka i današnje shvatanje morala nespojivi sa jednim zatvorenim sistemom kakav je verski, koji ne trpi nikakve promene i preispitivanja.

Štaviše, Dokins je kategoričan u tome da svako slepo verovanje može imati isključivo negativne posledice, navodeći kako je religija uvek služila kao izgovor kojim se mogu opravdati i najgнусniji zločini, kao i to da je religijska zatucanost uvek kočila svaki progres i gušila slobode pojedinca. Odmah po objavljivanju, knjiga postaje bestseler (a ujedno i Dokinsova najprodavanija knjiga do danas), ali dobija i brojne negativne kriti-

ke, mahom od verskih zajednica. Iste godine, osniva i organizaciju pod nazivom „Fondacija Ričarda Dokinsa za razum i nauku“, koja se bavi finansiranjem naučnih istraživanja, kao i dobrotvornim radom, a 2007. pokreće kampanju za javno izjašnjavanje ateista širom sveta. Svojom poslednjom knjigom, „Najveća predstava na Zemlji“, u potpunosti objašnjava teoriju evolucije, mehanizme kojima se služi, te daje niz dokaza koji nepobitno potvrđuju ideju koju je Darwin prvi izneo 150 godina ranije.

Naučnopopularni stil pisanja koji Dokins koristi omogućio mu je širu čitalačku publiku i priliku

da i „običnom čoveku“ približi ponekad krajnje složene principe po kojima priroda funkcioniše, što mu je donelo brojna priznanja. Udruženje „Međunarodni savez ateista“ od 2003. dodeljuje „Nagradu Ričarda Dokinsa“ osobi koja u toku godine najviše doprinese širenju ateističke misli. Iako se bliži osmoj deceniji života, Dokins nije ništa manje aktivan. I dalje beskompromisno šireći ideje humanizma, sekularizma, kritičkog razmišljanja, racionalizma i naučnog pristupa, za koje se zalaže celoga života, postao je jedan od simbola slobodne misli i modernog prosvetiteljstva. ■

„Bog iz Starog zaveta je verovatno najnezgodniji lik u celoj književnosti: ljubomoran i ponosan na to, sitničav, nepravedan, opsesivni ludak koji ne prašta, osvetoljubivi, krvožedni ratni zločinac, ženomrzac, homofob, rasista, decoubica, sinoubica, megaloman, sadomazohista i hiroviti zlonamerni siledžija.“

Ričard Dokins

Bezbožni humor

atheistcartoons.com

Činjenica da je vernik srećniji od skeptika, nije ništa tačnija od činjenice da je pijanac srećniji od treznog čoveka.

**Džordž
Bernard Šo**

**Neverovatne
tvrdnje
zahtevaju
neverovatno
jake dokaze.
Karl Segan**

Ako se pročita na pravi način, Biblija je najmoćniji adut ateizma koji se može zamisliti.

Isak Asimov

Vi verujete u knjigu u kojoj ima životinja koje govore, čarobnjaka, veštica, demoni, štapova koji se pretvaraju u zmije, gorućih grmova, hrane koja pada s neba, ljudi koji hodaju po vodi i raznih drugih čarobnih, apsurdnih i primitivnih priča, i kažete da smo mi oni kojima je potrebna pomoć.

Mark Tven

*Da li je bog voljan da zaustavi zlo, ali nesposoban?
Onda nije svemoguć.
Da li je sposoban, ali nije voljan? Onda je zloban.
Da li je voljan i sposoban?
Odakle onda zlo?
Da li nije ni voljan ni sposoban?
Zašto ga onda zvati bogom?*

Epikur

Religija je uvreda ljudskog dostojanstva. Sa ili bez religije, imali biste dobre ljude koji čine dobre stvari i zle ljude koji čine zle stvari. Ali da bi dobri ljudi činili zle stvari, potrebna je religija.

Stiven Vajnberg

Budući da je očigledno nemoguće da su sve religije u pravu, najrazumniji zaključak je da su sve pogrešne.

Kristofer Hičens

Dve ruke koje rade mogu učiniti više nego hiljadu sklopljenih u molitvi.

Nepoznati autor

Koliko ja znam, u jevanđeljima nema nijedne reči koja slavi inteligenciju.

Bertrand Rasel